

AZ önfeloszlatás útján

66.

Jegyzőkönyv a megyei káderiskola-igazgatók és szeminárium-vezetők értekezletéről, amelyen kiértékeltek a káderiskolák működését

(részlet)

Bukarest, 1949. április 12–13.

[...] ¹ Budai László² összefoglalja a levezetés módszerét:

1. Rövid, világos, könnyen érthető kérdéseket feltenni,
2. A tanfolyam elején több részre kell a kérdéseket bontani, mint az iskola második felében, amikor már átfogóbb kérdéseket teszünk fel.
3. A szemináriumi csoport vegyes hallgatókból álljon. (Gyengék, erősek, társadalmi összetétel, stb.)
4. A szeminárium/vezető keveset beszéljen. Hagyja a hallgatókat beszélni.
5. Az esetleges hibás feleletet szintén a hallgatók maguk magyarázzák meg, javítják ki, inkább az önként jelentkezőket kell ilyenkor beszéltetni.
6. A feltett, főleg átfogó kérdésektől való elkalandozást kiegészítő kis kérdésekkel vissza kell terelni. Ezzel kézben tartjuk a szemináriumot.
7. A tudományos meghatározások, kifejezések megkövetelése helytelen, saját szavaikkal mondják azt el a hallgatók.
8. A gyakorlati példák megtörtént és a hallgatók által ismert tények legyenek. Gyakorlati példa feltétlen szükséges az anyag elmélyítéséhez.
9. A kérdéseket a gyengébb hallgatók kapják, amennyiben nem tudná megválaszolni, úgy alkalom van arra, hogy a jobb tanulók azt alaposan kifejtssék.

1 Az MNSZ megyei káderiskoláinak működéséről készült jelentés szerint a középfokú, vagyis a megyei káderiskolák 1949. január 26-án nyitak meg és április 7-én fejeződtek be. A tanfolyamokra a korábbi évhez viszonyítva nagyobb volt a jelentkezés, mert egy évvel korábban csak 18–19 hallgató vett részt megyénként, 1949-ben már 34–35 személy. Megyei káderiskolák Nagyváradon, Kolozsváron, Temesváron, Aradon, Brassóban, Medgyesen, Sepsiszentgyörgyön, Csíkszeredában és Marosvásárhelyen működtek. Az MNSZ középfokú káderiskoláiban 1949-ben összesen 307 hallgató végzett, közülük 250 főt alkalmaztak mint „függetlenített, vagy nem függetlenített”. ANIC, f. 27. UPM, d. 174/1949. 17–20. f.

Az MNSZ Központi Intézőbizottságának a politikai nevelésről szóló 1949. október 14-i 6210/1949. számú körleveléből kiderül, hogy a megyei káderiskolákat 1949 őszén felszámolták, a falusi és járási aktivisták, instruktorok kiképzését az RMP vette át, de a központi káderképző iskola tovább folytatta a tevékenységét, és nem szüntették meg a megyei esti tanfolyamokat sem. ANDJ CJ, f. 26. UPM, Org. jud. Cluj. d. 3/1949. 83. f.

Az MNSZ közművelődési ügyosztályának 1949 februárjában készült jelentése értelmében: „Káderiskoláink feladata, hogy az alapos kiválasztás után bekerült hallgatókat a szocializmus építésének önzetlen harcos katonáivá nevelje.” ANIC, f. 27. UPM, 174/1949. 5. f. A kihagyott részben a Brassó, Háromszék, Csík, Maros, Nagyküküllő, Kolozs, Bihar, Arad, Temes megyei iskolaigazgatók és szeminárium-vezetők tartották meg a beszámolóikat és közösen kiértékeltek azokat.

2 Budai László volt az igazgatója az MNSZ bukaresti központi káderiskolájának.

10. A szeminárium összefoglalása minden esetben szükséges, vázlatszerűen, a lényeg kiragadásával. Az összefoglalást maguk a hallgatók végzik. A lényeget maga a szemináriumvezető foglalhatja össze.

11. A szeminárium nem szabad jegyezni, de utána a legfontosabb kérdéseket, melyre bármikor szükségünk lehet, naplónkba összefoglalni. [...] ³

ANIC, f. 27. Uniunea Populară Maghiară, d. 174/1949. 34–35. f. Gépelt jegyzőkönyv.

3 A hozzászólásokat nem közöljük.

67.

László István MNSZ-aktivista jelentése a csíksomlyói búcsúról

Bukarest, 1949. június 6.

Az általam látogatott helyeken a következőket tapasztaltam:

Általános előkészületek.

Udvarhely: Kultúr- és sportversenyek megszervezése és levezetése folyamatban volt.⁴ Aktivistáink mind a terepen voltak, előre meghatározott konkrét beosztás szerint. Igénybe véve autók[at], fúvószenekart, tekintetbe véve, hogy milyen község, milyen fontossággal bír. (Zetelaka, Korond, Mikháza). A főbb útvonalon sportverseny (Udvarhely–Keresztúr). A kereszttek átvonulása Udvarhelyen akadályozva volt a milícia által. (Indok: járványbetegség). Udvarhely és Csíkszereda között két kereszt alatt 30–30 (kb. százas csoport és 20 szekér vonult át). Díszkapuk is voltak felállítva a versenyzők számára.

Csik: Beszervezve kultúr- és sportversenyek, háziipari-kiállítások. Bánkfalván a kultúrversenyen az iskolás gyermekeken kívül 90–100 felnőtt is részt vett. Menaság község tanítónője a verseny alatt fogfájás indoklása mellett távol maradt, a jelenlévőknek várni kellett reá. A járművek le voltak foglalva, a kultúr csoportok szállítására, valamint a háziipari kiállításra. Közben a papok nagyban szervezték a búcsút. A *kászoni* községekben vendégszerepelt a sepsiszentgyörgyi színház együttese. Közönség kb. 350 [*fő volt*]. Ezenkívül motorkerékpár-verseny, kultúrverseny, ami Kászontízzen szabadtéri előadásban lett megtartva.

György Gábor kászontízi esperes az ifjakkal tartatott gyűlésen a búcsút szervezte. Bartalis Margit kászontízi lakos az esperes befolyására azt a kijelentést tette, hogy az ifjúság a versenyen nem fog részt venni, mert a búcsúra mennek.

Kászontízzen a templomból a szentséget ellopták, az ottani hír szerint az esperes a mai rendszer terhére magyarázza.

Csíkszeredában a búcsúval egyidőben folytak a kultúr- és a sportversenyek. A kultúrversenyt a Vigadó termében tartották. A verseny megnyitóbeszédét egy volt gyáros felesége, Bartók Imréné mondta. A kultúrverseny vége fele már csaknem [*kizárólag*] a bírálóbizottság tagjai voltak jelen, ami annak tulajdonítható, hogy ugyanabban az időben volt a motorkerékpár-verseny is.

A beérkező motorkerékpár-versenyzők részéről a beszélő a következőket mondotta. „A csíkszeredai bizottság kérésére jöttünk ide, erre a napra, fáradságot nem ismerve, dacára annak, hogy holnap Bukarestben nagy sportverseny van.”

⁴ A csíksomlyói búcsú idejére szervezett kultúrversenyek előkészítése érdekében az MNSZ bukaresti központjából 13 aktivistát, 1 gépirónót, 4 gépkocsit, 4 sofört küldtek le, akiknek munkáját 19 megyei instruktor és az egész megyei adminisztráció segítette. Csík megyében 50 faluban szerveztek kultúrversenyt. ANIC, f. 27. UPM, d. 174/1949. 57. f.

A délután tartott futball-mérkőzésen a megyei titkár állítása szerint kb. 400 személy jelent meg.

A keresztek érkezése a búcsúra:

A keresztek zöme pénteken (június 3-án) déltől kezdtek érkezni.

A mikháziak (Udvarhely m.) megérkezésük után azt a hírt terjesztették, hogy odajövetelük nagyon akadályozva volt. Dobot is hoztak magukkal, hogy az érdeklődést jobban fölkeltsék. Zetelakáról és Máréfalváról kb. 500–600-an jöttek. Brassó előzőleg értesítést küldött, hogy 800-an fognak jönni a búcsúra, de lehetőség nem volt az eljövésre. Ugyanez volt a helyzet Sepsiszentgyörggyel is. Az utolsó keresztcsoportok szombaton délelőtt érkeztek.

A [csík]szentimrei keresztet a csíkszeredai Vigadó előtt a milícia más irányba akarta indítani, hogy a városon ne menjenek végig, tekintve, hogy motorkerékpár-verseny folyt. A búcsúsok ez ellen nagyon tiltakoztak, látszott rajtuk a már előre előkészített felindulatosság és elszántság, ami könnyen alkalmat adhatott volna egy véres összetűzésre. Közben azt kiabálták: „Minket nem érdekel a sport, mi búcsúra megyünk. Engedjék ott elől azt a keresztet.” A milícia engedett kérésüknek.

A búcsúra érkező minden kereszttel pap is jött, a múltban csak egy-egy kereszt mellett lehetett papot látni.

A keresztekkel beérkezettek a jelentés szerint kb. 24.000 személy volt.

Megállapításom szerint a búcsúsok száma, beleértve a nemcsak kereszttel, hanem vasúton, gyalog, szekérral stb. jövöket is, circa 30–32.000 személy volt.

Érezhető volt, hogy Márton Áron püspök hosszabb ottléte alatt nagyon fölrázta a népet, főleg az elmaradottabb községekben. Pl. a csángókat. Ennek dacára mégis nagy eredmény, hogy kevesebb számmal vettek részt a búcsún, mint a múltévben, ami a kultúr- és sportversenyek rendezésének is tulajdonítható.

A keresztek beérkezés után látható volt az a rossz benyomás a búcsúsokon, hogy hiányzott a szokásos vásár (sátrak), és az ifjúság részére különféle szórakoztatás, ami azonban Csíkszeredában volt megrendezve. Szombat este azonban részben a vásár beállt, Somlyón is. Somlyón nagy volt a forgalom a barátok bazárjánál, ahol szentképeket, olvasókat, szobrokat árultak, ami annak is tulajdonítható, hogy egyéb tárgyakat nem árultak. A barátokon kívül egy korondi lakos is szentszobrokat árult a templom udvarán. A korondi ifjúság a templom udvarán egy csoportba tömörülve, új szenténeket tanultak, amit jól begyakorolva tovább énekeltek.

Észlelhető volt, hogy az ifjúság sok helyen nagyon a papok befolyása alatt van.

Tanuló ifjúság:

A somlyai képzőben és a leányipar[iskolá]ban nem akarták megérteni a tanári kartól kapott utasításokat. Tiltakoztak a zárt kapuk ellen, tiltakoztak a búcsú napjára megrendezett kirándulás ellen. A tanítóképzőben ebben az időben többször értekeztetést tartottak, hogy meggyőzzék őket, de nem járt sok eredménnyel. Pénteken délben, amikor a Gazdasági Iskolához megtervezett kirándulásra men-

tek, elöl ment egy tehénszekér, ami a csomagokat vitte. Utána, a menet élén vittek két zászlót (a piros és a román nemzetiszínűt), ezután következtek a diákok. A lányok sírtak, a fiúk kigúnyolva nevettek. (A nép érdeklődéssel nézte őket, és érdeklődött, hogy mi van velük, és hová mennek.)

A menetet a tanárok ímmel-ámmal követték. A diákság nagyrésze elmaradozott, kevesen mentek el a kirándulás hely[szín]ére. Tulajdonképpen a diákság tiltakozása leginkább arra [sic!] magyarázható, hogy egyrészt a szüleik érkezését is várták, másrészt a búcsún is részt akartak venni. A diákság részt vett a körmenetben, főleg a „Laborium” mögött menve énekeltek.

A tanárok panaszkodtak, hogy a diákok gúnyt űztek velük, és nem hallgatták meg intézkedéseiket a búcsúval kapcsolatosan.

A kitűzött körmenetet nem a rendes időben kezdték meg, miután Márton Áron érkezésére vártak.

A körmenet alkalmával három kereszt énekelte a székely himnuszt. (Én a kászonit hallottam, hallomásom szerint a zetelaki[ak] és a somlyóiak is énekeltek.)

Márton Áron püspök magatartása:

Bérmálás: Május 12-én kezdte meg bérmakörútját. Éspedig: Szereda – Domokos, Szépvíz–Szereda közötti községekben. Ezen községekben az otléte alatt nagy felkészülődés [sic!] volt. (Díszkapuk, lovasbandérium, őrség stb.) Karcfalván a fogadtatás alkalmával egy ifjú az ifjúság nevében többek között a következőket mondotta: „Az ifjúság esküszik, a vallás mellett hűen kitart. A sátán döngeti a kaput, de megvédjük azt.”

A búcsú: a püspök megérkezése Gyimes felől volt. Nagyon sokan kimentek a mező szélére, az ő fogadtatására, és sokan kíváncsiságból. Már távolról lehetett látni a hosszú sorban felvonuló csángók közül kiemelkedő szürke lovon ülő Márton Áron püspököt. A lovat 4 csángó vezette, mely ezen kívül papokkal is körül volt véve. A beérkezésekor a tömeg egy része tapsolta és éljenezte (a püspök meglegedetten, mosolyogva adta áldását a népre), így vonult végig a templomig. Több esetben a kísérői leintették a tömeget, hogy ne tüntessenek. Az egész fogadtatáson az látszott, mintha egészen be lett volna minden szervezve. Az ünnepi körmeneten nem vett részt. A körmenet befejezése után, kb. 7 órakor a templomban prédikált (kolostorban). A templom tömve volt néppel. (Ahogy informálva voltam, kb. 2500 személy volt jelen). A püspöki prédikáció előtt egy barát beszélt, aki a bűnbánást fejtegette, összefűzve érzelmekkel (vallási).

*A prédikáció:*⁵ A püspök beszédének⁶ nem lehetett megérteni a nagy zaj miatt. Később azonban csend lett. A tömeg egy része érdeklődéssel figyelte, más része inkább kíváncsiságból. Szavai a következőképpen hangzottak: „A múlt év nehéz év volt. Megpróbáltatások voltak az igazi katolikusok részére. A múlt évben 73.000-en voltak, és most, 1949-ben 100 ezren vettek részt a búcsún. Május 12-én kezdtem meg a bérmálást, ami vallási kötelesség, amit évszázadok óta az erdélyi

5 Márton Áron prédikációját közli: Vincze, 2003. 125–126. p.

6 Kézírással beszúrva: „kezdetét”.

püspökök gyakorolnak. Kértem a Közoktatásügyi Minisztériumot, hogy a jelenlétem alatt, ahol tartózkodok, mentsék fel a tanulókat az előadás alól, amit visszautasított, és szigorúan megtiltotta, hogy a tanulók elhagyhassák az intézeteket. Zárt kapuk mögött kellett maradniuk. Munkatervet fektettek le, amit június 4 és 5-ére tettek át, versenyek megrendezésére, hogy akadályok legyenek. Kinek, milyen érdeke a búcsú és annak megakadályozása, amit évszázadokon keresztül gyakorol a nép. Láthatják azonban, hogy a nép akaratát nem lehet megakadályozni. Hitüknek tanújelét adták, és többen eljöttek, mint a múlt évben. Akkor 73 ezren, és mostan 100 ezren vettek részt. El akarják hitetni, hogy nincs Isten, hogy az ember egy fejlettebb állat, senki nem segít rajtunk, csak az Isten. Imádkozzunk, és bízunk benne!”

Többször úgy használta a beszédét [*sic!*], ami arra mutatott, hogy a nép maga is meg van győződve azok felől, amit ő állít.

A búcsú alkalmával meghalt egy nő, akit a tömeg összepréselt. Egy nő erre azt a megjegyzést tette, hogy ennél szebb halált el sem lehet képzelni, hogy a búcsún haljon meg valaki.

ANIC, f. 27. Uniunea Populară Maghiară, d. 174/1949. 64–66. f. Tisztázat.

68.

Széll Jenő követ jelentése Kállai Gyula külügyminiszternek a kolozsvári letartóztatásokról

(Részlet)

Bukarest, 1949. november 12.

Szigorúan bizalmas! 133/szig.biz./1949-2.

Kolozsvárról szerzett értesülések szerint a városban november hó 5-én és 6-án nagy feltűnést keltő letartóztatások történtek. Biztos értesülések szerint eddig a következő letartóztatások voltak: Méliusz-Nelovankovics József, a Magyar Nemzeti Színház rendezője, Kurkó Gyárfás, az MNSZ intézőbizottságának tagja, országgyűlési képviselő, Balogh Edgár, a Bolyai Egyetem rektora, országgy. képviselő, Szász Pál, az EMGE volt elnöke, továbbá Bikfalvi⁷ és Kálmán egyetemi tanárok.

E letartóztatásokat több feltétlen hiteltérdemlő helyről hallottam, s mint biztosakat jelenthetem. Ugyancsak feltétlen bizonyossággal állítják Csögör Lajosnak (a marosvásárhelyi orvosi főiskola rektora, országgyűlési képviselő) letartóztatását is, kit állítólag szintén Kolozsvárott vettek őrizetbe.⁸ Csögör Lajosnak, ki Marosvásárhelyen él, tudomásom szerint Kolozsvárott is volt még lakása, s állítólag ott tartóztatták le. Tekintve azonban, hogy ő egy éve lényegileg Marosvásárhelyen tartózkodik, letartóztatását teljes bizonyossággal még nem tudtam megállapítani.

A felsorolt nevek közül Bikfalvi és Kálmán kevésbé ismertek. Szász Pál, az EMGE volt elnöke a felszabadulás utáni időkben nem játszott komolyabb szerepet. Annál nagyobb feltűnést keltett azonban a többi négy elfogatás.

Kurkó Gyárfás személyéről a Magyar Népi Szövetséggel kapcsolatban már több ízben említést tettem jelentéseimben. Mint ismeretes, ő 1947 végéig az MNSZ elnöke volt⁹, leváltása után a szervezet titkárságának tagja maradt, az 1948 decemberi intézőbizottsági ülésen azonban már csak a százas intézőbizottságba választották be. Mint már több ízben jelentettem, az MNSZ vezetői és a román Munkáspárt két év óta öt tette felelőssé azokért a hibákért, melyeket az MNSZ politikai munkájában 1948-ig megállapítottak¹⁰, elsősorban az ún. elvtelen magyar egység politikájáért. Jóllehet az ő működése idején még nem voltam Bukarestben,¹¹ több ízben azt jelentettem, hogy véleményem szerint Kurkó Gyárfás valóban elkövetett politikai hibákat, és bizonyos nacionalista vonal nem volt tőle idegen. Eddigi jelentéseimben azonban azt is meg kellett állapítanom, hogy máig is ő volt

7 Bikfalvy Kálmán

8 Csögör Lajost Marosvásárhelyen vették őrizetbe.

9 Kurkót az 1947. november 21–23-án megtartott temesvári kongresszuson megfosztották elnöki tisztségétől, helyét Kacsó Sándor vette át.

10 Kurkó Gyárfás felelősségre vonása már 1947 májusában elkezdődött. Lásd az 54–55. sz. iratokat.

11 Széll Jenő 1948 elején nevezték ki a bukaresti magyar nagykövetség élére.

az erdélyi magyarság szemében a legnépszerűbb politikus. Általában tisztakezű, becsületos embernek ismerték. Az MNSZ vezetéséből való félreállítás után az volt róla a benyomás, hogy kisebb munkakörében lojálisan dolgozott tovább. Néhány hónappal ezelőtt irodalmi munkásságba kezdett és első önéletrajzi regénye, a „Nehéz kenyér”, melyet az Állami Könyvkiadó adott ki, általában jó kritikát kapott.

Méliusz József letartóztatása váltotta ki talán az aránylag legkisebb meglepetést. Az elmúlt másfél évben Méliuszt fokozatosan szorították háttérbe. Ideérkezésemkor Méliusz még a Művészetügyi Minisztériumban töltött be fontos szerepet. Ebben az időben néhányszor felkeresett a követségen s egy alkalommal én is felkerestem őt kolozsvári hivatalában. Benyomásom az volt róla, hogy bár régi mozgalmi ember, viselkedése, modora, egész életstílusa erősen gentriskedő, telve volt elkeseredéssel és hangos elégedetlenkedéssel. Éppen ezért jó ideje, több mint egy éve, megszakítottam vele minden érintkezést. Mintegy évvel ezelőtt a Művészetügyi Minisztériumban viselt tisztsége alól felmentették¹², s a kolozsvári Magyar Nemzeti Színház¹³ igazgatója lett. Ez év nyarán ebből az állásból is leváltották, s csupán mint rendező működött a színháznál.

A legnagyobb feltűnést, sőt megdöbbenést kétségkívül Balogh Edgár és Csögör Lajos letartóztatása jelentette. Mindkét embert meglehetősen jól ismertem. Csögör Lajos orvosprofesszor, régi mozgalmi ember. Kétségtelenül volt benne is némi kiábrándultság érezhető, azok közé tartozott, akik szűk baráti körben nagyon óvatosan hangot adott annak, hogy a hivatalos román nemzetiségi politika tagadhatatlanul hatalmas eredményei mellett sok apróbb-nagyobb visszásság tapasztalható, de az az ember volt, aki a maga területén, az orvosi főiskolával kapcsolatban egyenesen és bátran kiállt intézménye érdekeinek védelméért. Ugyanakkor velem szemben állandóan annak a nézetének adott kifejezést, hogy ezeket a visszásságokat nem kell tragikusan venni, ő maga hívta fel rá a figyelmemet, hogy több ilyen ún. sérelem egymás után megszűnt, feloldódott, s ahogy a Román Népköztársaság halad előre a szocializmus építésében, úgy sorba ezek a még fennálló nehézségek is meg fognak oldódni. Ez volt a véleménye a Magyarország és Erdély kulturális kapcsolatainak kérdésében is. Éppen ezért az ő letartóztatása, meg kell vallanom, engem is váratlanul ért és meglepett. Megjegyzem, hogy az elmúlt évben nagyon keveset találkoztam vele, mondhatnám, mindössze kétszer. Egyetlen erdélyi utazásom alkalmával feleségemmel együtt meglátogattam őt marosvásárhelyi hivatalában, ha jól emlékszem áprilisban, egyszer pedig a nyár folyamán Nagy István író társaságában Bukarestben keresett fel, hogy tisztázzuk a Marosvásárhelyen működő magyar állampolgárságú egyetemi tanárok¹⁴ néhány ügyét.

12 Méliusz József 1947 szeptembere és 1948 júliusa között a Magyar Művészeti Vezérfelügyelőséget vezette Bukarestben.

13 Hivatalos megnevezése Magyar Állami Színház.

14 A marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézetnél 4 magyar állampolgárságú személy maradt: Obál Pál, Putnok Gyula, Vendég Vince és Miskolczy Dezső.

Az említett személyek közül Magyarországon is Balogh Edgár neve a legismer-
tebb. Általában az volt róla a vélemény, hogy szinte túlzott lojalitással képviseli a
hivatalos román politika minden ténykedését, olyan ember volt, aki az erdélyi
magyarság ügyeiben, elsősorban a kulturális ügyekben még akkor is a hivatalos
álláspontot támogatta, amikor alárendelt emberek kifogásolható vagy helytelen
rendelkezéseiről volt szó. Andics Erzsébet¹⁵ elvtársnő romániai tartózkodása után
említette, hogy Balogh Edgár provokatív jellegű kérdést tett fel neki Kolozsvárott;
midőn megkérdezte tőle, hogy véleménye szerint milyen hibákat követett el a
Román Munkáspárt az erdélyi magyarsággal szemben. Az említett személyek közül
kapcsolatot csak Balogh Edgárral tartottam fenn, mert úgy láttam, hogy őbenne
a Román Munkáspárt teljes mértékben megbízik, és mintegy a hivatalos álláspont-
ot képviseli. Így októberben, midőn gépkocsival Budapestre utaztam, oda- és
visszautazásom alkalmával felkerestem. Első alkalommal, egy vacsora keretében
neki és több más kolozsvári román és magyar személyiségnek Petőfi-érmét adtam
át, visszafele utazásomkor pedig lakásán kerestem fel és Andics Erzsébet egy
üzenetét közvetítettem, mely a kolozsvári levéltár bizonyos okmányainak lemáso-
lására vonatkozott. E beszélgetésünkkor egy furcsa, úgy érzem, szintén provokatív
jellegű megjegyzésre lettem figyelmes. Elmondotta, hogy Nagy István legutóbb
kijelentette, hogy át akar települni Magyarországra, mert ő ismét író szeretne
lenni, és ezt csak Magyarországon tudná megvalósítani. Ez a kijelentés meglepett,
azzal ütöttem el, hogy Nagy István közismerten gőzösfejű ember [*sic!*], az ilyen
kijelentéseit éppen úgy nem szabad komolyan venni, mint eddig hangoztatott más
kijelentéseit, melyekkel éppen Magyarországot vagy a Magyar Dolgozók Pártját
kritizálta helytelenül. Ma még természetesen nem lehet semmit sem tudni, hogy
milyen konkrét vádak vannak a letartóztatottakkal szemben. Nincs okom azonban
feltételezni, hogy holmi pusztá gyanúsításokról, vagy meggondolatlan lépésekről
lehetne szó. Kétségtelen, hogy a román kormány megfelelő időben az ügyet
nyilvánosság elé fogja tární.

Jelenleg azonban az idegesség, a megdöbbenés, a különböző találgatások
széltében-hosszában terjengenek. A letartóztatások napján Kolozsvár tele volt
rakva rendőri és katonai őrzéssel, a rendőrtisztek is, valamennyien oldalfegy-
vereikkel, több napon keresztül megszakítás nélkül szolgálatban voltak. Mindez
egy kisvárosban¹⁶ érthetően nagy izgalmat keltett. A letartóztatottak munkahelyén
és környezetében szigorú utasításokat adtak, hogy semmiről sem szabad nyilat-
kozni, véleményt nyilvánítani, vagy a történeteket elmondani. Értesülésem van
arról, hogy az egyik letartóztatott telefonját a Román Munkáspárt Kolozs megyei
szervezetének káderosztályához kapcsolták, s aki az illetővel beszélgetni akar, nem

15 Andics Erzsébet 1948 januárjában a román–magyar barátsági és együttműködési egyezményt aláíró
küldöttség tagjaként járt Romániában.

16 Az említett „kisváros” lakossága 1941-ben 114.984 fő volt, míg 1956-ban már 154.723 főre emelkedett.
Varga E., 2001. 519. p.

tudván, hogy az le van tartóztatva, azt a telefonközpont a káderosztályhoz kapcsolta.

Az általános közvélemény az, hogy ezen letartóztatások a Rajk-üggyel¹⁷ vannak kapcsolatban, sőt egyes túlbuzgó találgatók egyenesen Rajknak a múlt év szeptemberi kolozsvári látogatásával hozzák azt kapcsolatba. A kolozsvári közvéleményt sajnos elsősorban az a tény kavarta föl, hogy valamennyi letartóztatott az erdélyi magyarság többé-kevésbé ismert személyisége, és valószínűnek tartom, hogy a reakció magyarellenes intézkedésnek igyekszik a történeteket beállítani. Vannak olyan ellenőrizhetetlen hírek is, hogy a kolozsvári C.F.R. műhelyben 18, vagy 30 magyar munkást is letartóztattak, olyanokat, akiket a közelmúltban a Román Munkáspárt tagjainak felülvizsgálata alkalmából a pártból kizártak. Ezeket a híreket azonban egyelőre nem tudom mint megbízhatóakat elfogadni, mert pontos értesüléseim nincsenek. Nem rendelkezem pontos értesülésekkel az ország egyéb részén és Bukarestben történekről sem, a levegőben azonban az érződik, hogy nem csak egy elszigetelt kolozsvári esetről van szó, hanem feltehetően egyéb dolgok is vannak.

Kolozsvári útlevel-hivatalunk¹⁸ alkalmazottainak mindenesetre utasítást adtam, hogy életmódjukban, viselkedésükben ugyanúgy működjenek tovább, mint eddig. Végezzék hivatali munkájukat, ne igyekezzenek különösképpen érdeklődni, de ha értesüléseket mégis megtudnak, azt azonnal bizalmas úton jelentsék, egyebekben pedig nagyon kevés ismerősükkel és barátjukkal az érintkezést ugyanolyan mértékben tartsák fenn, mint eddig. Meg kell még említenem, hogy a román Nagy Nemzetgyűlést november 8-ára vagy 9-ére kellett volna eredeti tervek szerint összehívni. Újságírói körökből azt az értesülést kaptuk, hogy néhány új törvény szövege még nem készült el, s ezért a nemzetgyűlést mintegy 10 nappal később hívják össze, mint eredetileg tervezték. Valószínűnek tartom, hogy ez az elhalasztás inkább az általam említett eseményekkel függ össze, hiszen a tudomásomra jutott személyek közül is három országgyűlési képviselő.

Igyekezni fogok a további fejleményekről tájékoztatást adni.

Széll Jenő
követ

MOL, külügyminisztériumi TÜK-iratok, Románia, XIX-J-1-j, 17. doboz, 16/b csomó, 894/89 sz., Széll Jenő aláírásával hitelesített másolat. Közli: Vincze Gábor (a válogatást összeállította, sajtó alá rendezte, a bevezetőt és a jegyzeteket írta): Történelmi kényszerpályák – kisebbségi realpolitikák. Dokumentumok a romániai magyar kisebbség történetének tanulmányozásához. II. kötet. 1944–1989. Pro-Print Könyvkiadó, 2003, Csíkszereda. 131–133. p.

17 Rajk Lászlót, az MDP PB tagját 1949. május 31-én tartóztatták le, kivégzésére 1949. október 15-én került sor.

18 A kolozsvári magyar konzulátus helyett 1949. augusztus 8-án a Magyar Köztársaság Útlevelhivatalát nyitották meg. Bővebben lásd: Vincze, 2001/c.

69.

Az MNSZ Központjának munkajelentése 1950. május 1-től 31-ig terjedő időszakról

Bukarest, 1950. június. 13.

A verifikálások befejezése¹⁹ és eredményének kihirdetése²⁰ után *belső szervezési munkánk középpontjába* Központunk és vármegyei szerveink átszervezése és kiegészítése került.²¹ E feladat megoldása érdekében május hónapban az alábbi intézkedéseket tettük:

1.) Káder- és szervező ügyosztályunk útján átvizsgáltattuk a központi intézőbizottság (a százas intézőbizottság) tagjait.

2.) Egy külön erre a célra létesített ötös bizottság ellenőrizte a központi aktív pártonkívüli tagjait. E munkánk befejezés előtt áll.

3.) A termelésbe vagy más megfelelő munkahelyre helyeztük el (néhány kivételével, akiknek az elhelyezése még feladatunk) azokat az elvtársakat, akiket a verifikáló bizottság nem talált alkalmasnak arra, hogy Központunknál politikai munkát végezzenek.

4.) Megyei vezetőségeink átszervezésére és kiegészítésére 3 (három tagú) központi bizottságot létesítettünk. E bizottságok a helyszínen, Pártunk illetékes megyei bizottságaival egyetértésben állítják össze az átszervezésre és kiegészítésre vonatkozó javaslatukat. A bizottságok munkája még folyamatban van.

5.) Előkészítettük a megyei aktíváknál dolgozó pártonkívüli elemek ellenőrzését.

Tagságunk megtisztítása terén – központi ellenőrzéssel – tovább folytattuk az ellenséges és meg nem felelő elemek leleplezését és eltávolítását. Május hónapban a megyei intézőbizottságokból, valamint a helyi szervezetek tagságából 7 megyében további 198 kulák és reakciós tagot zártunk ki. E kizárások felemelő és mozgósító hatása főként abban mutatkozott meg, hogy ugyanazon idő alatt tagságunk 21 megyében 2477 új taggal szaporodott a dolgozó parasztság soraiból.

Akcióink május hó folyamán főként az egyházi reakció visszaszorítása és a békéért folyó harc kiszélesítésére irányultak.

19 Az RMP és az MNSZ keretében 1948-ben megindult a párttagság kivizsgálása, amely több száz tag kizárását jelentette. Az MNSZ-ből 192.000 „kizsákmányoló elemet” zártak ki 1950 nyaráig. (*Romániai Magyar Szó*, 1950. július 22.) Gheorghiu-Dej 1950. június végén megvonta a kizárások (1948–1950) mérlegét. E szerint az RMP-ben a párttagok 20%-át zárták ki. A tisztogatás következménye volt a párttaggá válás követelményeinek a megszigorítása, bevezették a párttagjelöltséget. (Ez az időszak – foglalkozástól függően – fél és másfél év közötti időszakot jelentett). Az RMP keretében végzett tisztogatásról készült kimutatást lásd: *Duțu*, 2002. 368–370. p.

20 A párton belüli tagság átvizsgálására és a kizárásokra vonatkozó iratok megtalálhatók: ANIC. f. 2.

21 1950-ben az MNSZ átszervezésére az RMP KV 1950. január 23–24-i plenáris ülés utáni átszervezése mentén került sor. Az RMP a Titkárság és a Politbüro (Politikai Bizottság) mellet létrehozta a Szervezési Bürot és a KB tevékenységi területek alapján szekciókba szervezett apparátusát.

Szervezetünk különös erővel kapcsolódott be a *székelyföldi tavaszi akcióba*²² (a csíksomlyói búcsú ellensúlyozása).²³ Május 11-én Kolozsváron központi kiküldötteink értekezletet tartottak a szervezetünk ellenőrzése alatt álló lapok felelős szerkesztőivel. Az értekezleten feldolgozták az akcióval kapcsolatos politikai és taktikai szempontokat. Elkészítettük a katolikus lelkészek marosvásárhelyi békeértekezletéről²⁴ szóló brosúrát, és azt megyei szervezeteink segítségével 28.000 példányban osztottuk szét főként dolgozó parasztságunk között. A hónap második felében Csík megyébe 4, Háromszék megyébe 3, Udvarhely megyébe 3, Maros megyébe két központi aktivistánk szállott ki hosszabb időre és nyújtott segítséget az akcióban. Ugyanerre az időre Bacău megyébe is küldöttünk egy központi aktivistát. Politikai Bizottságunk 4 tagja ellenőrző körutakat tett a székely megyékben. (A tavaszi akcióról, az elért eredményekről és hiányosságokról külön részletes jelentésben számoltunk be Pártunknak.)

Ellenőrző és irányító tevékenységet fejtett ki Központunk a *református egyházkerületek* presbiteri választásaival kapcsolatban.²⁵ Feladatunk azt volt, hogy a községi presbiteriumokba, valamint a református egyházkerületek központi vezetőségeibe a májusban lezajlott új választások során minél megfelelőbb egyházi és világi, a békéért folyó harc és a demokratikus fejlődést támogató elemek kerüljenek be. Ebben az akciónkban két ízben 9 központi aktivistánk vett részt kiszállásokkal és ellenőrző körutakkal. (Az akció lefolyásáról külön jelentésben számoltunk be Pártunk Központjának.)

A falvakban végzett munkánkat a *falusi szocialista átalakításának*²⁶ feladatai irányították. Központunk irányításával 10 megyében ellenőriztük és szükség szerint átszerveztük a helyi vezetőségeket azokban a községekben, amelyekben kollektív gazdaságok kerültek szervezés alá.²⁷

A dolgozó parasztság folyamatos politikai nevelése érdekében, a Pártunktól kapott útmutatások szerint, vasárnapokra szerveztük át az esti tanfolyamokat és olvasóköroket. Egyidejűleg 198 új esti tanfolyamot is beszerveztünk.

22 A székelyföldi akció kultúresemények, olvasóköroek és esti tanfolyamok szervezését foglalta magába, az akció keretében 13 központi aktivistát küldtek le Székelyföldre. A kiértékelését a közművelődési ügyosztály 1950. március 23-i ülésén lásd: ANIC, f. 27. d. 180/1950. 21–27. f., valamint az MNSZ KIB-nek a jelentését uo. 20–30. f. Egyes jelentések megtalálhatók: MOL, külügyminisztériumi TÜK-iratok, Románia, XIX-J-1, 1. dob., 3/c csomóban.

23 Minden évben a kommunista párt és az MNSZ kiemelt fontosságot tulajdonított a csíksomlyói búcsú kulturális rendezvényekkel való ellensúlyozásának. Bővebben lásd a 62. és a 67. sz. iratot.

24 1950. április 27-re Marosvásárhelyre hívták össze a négy magyar nyelvű római katolikus egyházmegye papjait, amely alkalommal megalakították a Katolikus Akcióbizottságot, elnökévé Ágotha Endrét választották. (Ágotha Endrét a Szentszék emiatt 1950. május 2-án kiközösítette.) Ezzel hivatalosan is kezdetét vette a magyar ajkú római katolikus papság körében is a ún. békapapi mozgalom. Az újabb békapapi értekezletre 1950. szeptember 5-én, Gyergyószentmiklóson került sor. A romániai magyar békapapi mozgalomra vonatkozóan bővebben lásd: *Tempfli*, 2002. 199–310. p.

25 Az MNSZ Központi Vezetősége a helyi MNSZ szervezetekkel az 1950. március 11-én kibocsátott körlevelében közölte útmutatásait a református egyházban tartandó választások ügyében. Az iratot közli: *Vincze*, 2002. 134–135. p.

26 Azaz a kulákosítás és a kollektivizálás.

27 A kollektivizálás lefolyására bővebben lásd: *Dobrincu*, 2005.

Káderosztályunk elkészítette a téli és tavaszi tanfolyamokon kiemelkedett káderek nyilvántartását.

A Központunktól kiadott körlevél alapján feldolgoztuk megyei szervezeteink útján a helyi (községi) szervezeteknél, hogy dolgozó parasztságunk miképpen kapcsolódjék be a Földművelésügyi Minisztérium által megszervezett különböző hasznos mezőgazdasági akciókba (báránycsere, tojáscsere, legelőtakarítás stb.).

A *politikai tömegnevelés* eszközüül használtuk fel az év folyamán elindított tagdíjbeszedési versenyeket is. A versenypontok között szerepeltek ugyanis a vetési csata, a szövetkezeti szektor kiszélesítése és támogatása, a tömegek mozgósítása stb. A versenybe 24 megyei szervezet, 99 járás, 634 helyi szervezet kapcsolódott be 6079 utcafelelőssel. Május hónapban zártuk le a verseny első menetét, megkezdtük az országos kiértékelést és a versenydíjak előkészítését.

Május hónap folyamán összesen 49.462 darab brosúrát juttattunk ki megyei szervezeteink részére, a dolgozó parasztság körében való értékesítésre, több mint 250.000 lej értékben.

Aktivistáink politikai továbbképzése érdekében átszerveztük a központnál dolgozó 6 tanulmányi csoportot, és a brosúra-olvasóköroket.

Központi és bákói káderiskolánk²⁸ ellenőrzésére különös gondot fordítottunk, Bákóba a hónap folyamán 3 ízben szállott ki központi kiküldött, központi iskolánkban pedig 5 központi kiküldött 12 ízben tett ellenőrző látogatást.

Központunknál megszerveztük az orosz nyelvtanfolyamokat. Három csoportban összesen 64 aktivistánk vesz részt a tanfolyamokon. Ugyancsak megszerveztük megyei aktíváink részére is az orosz nyelvtanfolyamokat.

Központi bizottság vizsgálta felül a szervezetünk ellenőrzése alatt álló lapok szerkesztőségeit. E lapok átszervezésére vonatkozólag javaslatot nyújtottunk be Pártunk Sajtóosztályához.²⁹

Központi és megyei aktíváink *nyári üdültetésnek* biztosítására megteremtettük a szükséges feltételeket. Három üdülőtelepünkön 4 turnusban összesen 400 központi és megyei aktivistánk nyári pihenését tudjuk biztosítani.³⁰

Adminisztrációs ügyosztályunk a Pártunktól kapott irányítás szerint elvégezte a július 1-től bevezetendő egységes könyvelés és pénzfelhasználás előkészítő munkálatait. Központi kiküldöttek 16 megyében feldolgozták az új könyvelési módszert s egyben ellenőrző munkát végeztek.

Ugyancsak a kapott irányelvek alapján új vagyoneleltárt fektettek fel. Elvégeztük a káder raktárának leltározását és tervszerűsítettük káderünk működését.

Szállítóeszközeink (gépkocsik) célszerű felhasználása és adminisztrálása érdekében 3 tagú bizottságot állítottunk be. Tervet készítettünk a központi és megyei

28 Az MNSZ a bukaresti központi káderiskolája mellett Bákóban és Aradon működtettek képzési központokat.

29 A magyar sajtó átszervezésére lásd a következő iratot.

30 1948-tól kezdődően kezdett a párt figyelme kiterjedni a pártaktivistáknak nyújtott szolgáltatások körének bővítésére és a szolgáltatások rendszerének a szabályozására. Funkciótól függően ezek bel- és külföldi kirándulások, ösztöndíjak, étkezde, iskola/napközi voltak. Lásd még a 62. sz. iratot.

gépkocsi állomány átvizsgálására. A felhasználás, karbantartás és ellenőrzés megjavítása érdekében rendszabályokat vezettünk be.

Munkánk hiányossága volt, hogy ügyosztályaink kollektívái nem tartottak rendszeres munkaértekezleteket. Az ügyosztályok között sem volt elég szoros az együttműködés, a régi és átszervezett, valamint az újonnan megszervezett esti tanfolyamok és olvasóköri működését nem ellenőriztük. Meggyengült az ellenőrzés a központi ügyosztályok elvégzett munkája tekintetében is. Tagdíjbeszedési versenyünkkel kapcsolatban utcafelelőseinknek csak felét sikerült mozgósítanunk. Mindezen hiányosságoknak elsősorban az volt az oka, hogy az aktivisták száma a verifikálások eredménye után meggyérült, s különböző akciók és időszerű feladatok elvégzése pedig szükségessé tette, hogy gyakran egész aktívánk a terepen tartózkodjék.

Szükséges központi aktívánk mielőbbi átszervezése és kibővítése, hogy az időszerű és a terepen végzett feladatok elvégzése mellett első szervezeti tevékenységünk rendszeres és folyamatos menetét is biztosítani tudjuk.

ANIC, f. 27. Uniunea Populară Maghiară, d. 175/1950. 30–34. f. Tisztázat.

70.

Feljegyzés az MNSZ Központi Végrehajtó Irodájának üléséről, amelyen döntöttek a magyar sajtó átszervezéséről és a titói elhajlás feldolgozásáról

Bukarest, 1950. október 9.

Jelen vannak³¹: Juhász Lajos, Bányai László, Révi Ilona, Otrók Ferenc és Kacsó Sándor elvtársak.

Révi elvtárs jelenti, hogy a sajtó kérdésben benyújtott javaslatainkat illetékes helyen elfogadták. Eszerint a kolozsvári *Világosság* megszűnik, a temesvári *Szabad Szó*, a marosvásárhelyi *Népújság* és a székelyudvarhelyi *Szabadság* című lapok az illetékes Pártbizottságok, illetve Néptanácsok közvetlen ellenőrzése alá kerülnek. A *Romániai Magyar Szó* az MNSZ központi napilapja lesz³², a *Falvak Népe* pedig felköltözik Bukarestbe. Pártunk kívánsága az, hogy a végrehajtást lehetőleg e hó 15-ig bonyolítsuk le, munkatervileg feldolgozva az érdekelt szerkesztőségekkel és tartományi szervezetekkel. Javasolja, hogy a feldolgozásra a VI tagjai közül szálljon ki Juhász elvtárs Temesvárra, Kacsó elvtárs Marosvásárhelyre, Révi elvtárs Kolozsvárra. Ezenkívül körlevél menjen ki e kérdésben a szervezeteinkhez, bejelentve a változásokat és felszólítva őket, hogy fizessenek elő a *Romániai Magyar Szóra* és a *Falvak Népe*re, az MNSZ e központi lapjaira. Az érdekelt lapok közleményekben (cikkekben) jelentsék be az olvasóknak a változást.

A közművelődési ügyosztály a végrehajtásra, valamint a felszabadult káderek elosztására vonatkozóan tervet készített (mellékelve a feljegyzéshez)³³. A *Romániai Magyar Szó* átadása, illetve átvétele kérdésében október 10-én este 7 órakor külön értekezlet lesz.

A VI elfogadta Révi elvtársnő előterjesztését és javaslatait.

Azután Révi elvtársnő a naptár kérdésről számol be. A szükséges mennyiségű és minőségű papír kiutalása körül még mindig nehézségek vannak, mégis biztosítottnak látja, hogy az eredetileg igényelt papírmennyiség felét megkapjuk. További közbenjárásra van szükség, hogy ne újságpapírt, hanem könyvpapírt kapjunk, mert újságpapíron az annyira szükséges vizuális propaganda (képek) nem érvényesül. A naptár tervezett terjedelmének némi csökkentésével 70–80.000 példányt ki tudunk hozni. Felhatalmazást kér, hogy bár a papírkérdés véglegesen megoldva nincs, a naptár szedetését megkezdhesse, mert máris késtünk a közbejött papírnehézségek miatt.

A Végrehajtó Iroda megadja a felhatalmazást.

31 Az MNSZ Végrehajtó Irodáját valószínűleg 1950 második felében hozták létre.

32 A *Romániai Magyar Szó* fejlécén 1951. január 1-től a következő volt olvasható: „A Romániai Magyar Népi Szövetség Központi Bizottságának napilapja”.

33 A melléklet nem található az irat mellett.

Juhász elvtárs a Párttól kapott feladatokról és bírálatról számol be. [...] ³⁴

Hiányosságok: Szervezetünknel laza a fegyelem, ami konkrétan megnyilatkozik a munkahelyen való pontatlan megjelenésben, a munkával szembeni laza, felelősség nélküli magatartásban. Alapos és többszöri feldolgozással, a meggyőzés eszközával ki kell küszöbölni ezt a hiányosságot. Jelentéseinkből hiányoznak a konkrétumok, ami különös nyomatékkal mutat rá a bánsági tartományban folyó munkánk hiányosságaira. A titoizmus nem csak a szerb népre, hanem az összes nemzetiségekre nagy veszélyt jelent. Úgy kell feldolgozni ezt a kérdést, hogy ezt a mi dolgozó parasztságunk is teljesen és mélyen átértse s felvegye a küzdelmet a titoizmus minden behatolási kísérlete és megnyilvánulása ellen. A dolgozó parasztságnak meg kell értenie, hogy a kulák titoista, háborút óhajt, s hogy ez miért van. A felvilágosító munka elégtelenségét mutatja, hogy az egyszerű emberek nem jönnek a leleplezésekkel, vagyis nem viszik a harcot az osztályellenség ellen, a háborús uszítás ellen. Ez azt is mutatja, hogy a tömegszervezetek – különösen falun – nem élnek, a szervezeti aktivisták pedig nem adnak őszinte jelentéseket. Fokozni kell a harcot – különös hangsúllyal a Bánságban – a kulákság ellen. Erre fel kell használni minden lehetőséget: újságokat, faliújságokat, esti tanfolyamokat, olvasóköroket stb. A feldolgozások, az agitációs- és propagandamunka, ne elvont, formális legyen, hanem a helyi viszonyokból induljon ki, a gyakorlati feladatokat és eredményeket feldolgozva mutasson rá a békéért folyó harc nagy összefüggéseire.

A Végrehajtó Iroda Juhász elvtársat bízta meg, hogy a hiányosságok gyors kiküszöbölésére konkrét javaslatokat készítsen elő.

ANIC, f. 27. Uniunea Populară Maghiară, d. 177/1950. 14–15. f. Tisztázat.

34 A feladatok felsorolását nem közöljük.

71.

Feljegyzés az MNSZ Végrehajtó Irodájának október 23-i üléséről, amelyen megvitatták Miron Constantinescu bírálatát

Bukarest, 1950. október 25.

Jelen vannak: Bányai László, Révi Ilona, Juhász Lajos, Ottrok Ferenc³⁵ és Kacsó Sándor elvtársak.

Kacsó elvtárs bejelenti, hogy a 21-én este Miron Constantinescu elvtársnál³⁶ tartott értekezleten, amelyen a nemzetiségi szervezetek képviselői vettek részt, Miron elvtárs kemény bírálatban részesítette a MNSZ munkáját. Szükségesnek tartja, hogy a bírálat nyomán megvizsgáljuk helyzetünket s megtegyük a szükséges intézkedéseket. Miron elvtárs bírálata nyomán három napirendi pontot javasol:

- 1.) Nincs elég lendület szervezetünk munkájában.
- 2.) Egymás közti ellentétek és bizalmatlanság akadályozza a munkát.
- 3.) Azonnali intézkedések szervezetünk aktivizálása érdekében, különös tekintettel a főfeladatra, a választási harcra.³⁷

Ottrok elvtárs ismerteti a Miron elvtársnál tartott értekezlet lefolyását. Ő tett jelentést a MNSZ munkájáról, de csak ott az értekezleten szedte össze mondani-valóit, miután Juhász elvtárs, aki a jelentésre felkészült, rosszul érezte magát. Jelentését azonban Juhász elvtárs végül kiegészítette.

Kacsó, Révi és Juhász elvtársak kiegészítik Ottrok elvtárs beszámolóját. Azután az elvtársak valamennyien hozzászóltak s egyöntetűen megállapítják, hogy Miron elvtárs bírálata megállja a helyét, ami a munkánkban való lendület hiányát illeti. Ennek a gyökere a következőkben van:

1.) A verifikálások³⁸ után több kádert azonnal elbocsátottunk, helyükbe azonban nem hoztunk friss erőket. Jó kádereink más munkát kaptak, nálunk a gyengék maradtak.

2.) Ez arra vezetett, hogy a Végrehajtó Iroda tagjai sokféle és aprólékos munkát végeztek, nem csak a direktívákat adták meg. A megfelelő káderek hiánya miatt a Végrehajtó Iroda tagjai úgyszólván közvetlenül maguk készítették az átszervezési

35 A Végrehajtó Iroda szeptember 11-12-én tartott ülésén határoztak arról, hogy Ottrok Ferencet behívják a Végrehajtó Irodába, amelynek keretében a káderügysztyál vezetésével bízták meg. ANIC, f. 27. UPM, d. 177/1950. 3. f.

36 Ebben az időszakban a párton belül a nemzetiségi kérdés felelőse.

37 Az első néptanácsi választásokra 1950. december 3-án került sor. A választásra a szeptember 6-án elfogadott, szovjet mintára kidolgozott választási törvény alapján került sor. A törvény szűkítette a választójogot, kizárva azokat, akiket erre méltatlannak nevezett meg: a volt földbirtokosokat, volt iparosokat, volt bankárokat, volt nagykereskedőket, a volt nagypolgárságot, a kulákokat és mindazokat akik szembehelyezkedtek a rendszerrel. A méltatlanok listáját a tartományi Ideiglenes Bizottságok állították össze.

A sajtó szerint a majdnem 100.000 jelöltet a több mint három hétig tartó népgyűléseken jelölték ki (gyárak, kollektívek, hadsereg egységei, tudományos intézetek, tömegszervezetek). A valóságban ezek csak szentesítették az előre elkészített listákat.

38 tagság átvizsgálása, kizárások

sémákat, jelentéseket, munkaterveket, vagyis az irányítás helyett közvetlen irodai munkák emésztették fel idejüket.

3.) Ez a meghajszoltság a Végrehajtó Iroda egyes tagjaiból idegességet, türelmetlenséget váltott ki, ami nézeteltéréshez, vitákhoz vezetett.

4.) Helyes az a megállapítás is, hogy legfelsőbb vezetőségünk hosszú ideje van a helyén, felfrissítésre szorul.

5.) Helytelen volt a munkabeosztásunk is. Kacsó elvtárs olyan megbízásokat kapott, amelyekhez nem volt tapasztalata (szervezési, adminisztrációs munkák). Bányai elvtársat nem osztottuk be konkrét munkára³⁹, valamelyik ügyosztály rendszeres ellenőrzésére.

6.) Jelenleg az a legnagyobb hibánk, hogy elvesztünk a problémák részleteiben, nem tudunk helyes értékelési sorrendet felállítani a teendőinkben. Az otthonok kérdése, kantinkérdések foglalkoztattak, noha a választásig még csak egy hónap és 10 nap van.

7.) Gyengeségünk egyik forrása az is, hogy másfél év óta nem tartottunk 100-as intézőbizottsági ülést és különböző körülmények folytán nem aktivizáltuk a Végrehajtó Bizottságot sem.

A napirend második pontjával kapcsolatban a Végrehajtó Iroda tagjai megállapították, hogy a nézeteltérések és viták a belső munka részletkérdéseire vonatkoztak s nem értékelhetők úgy, mintha megbénították volna aktivitásunkat.

A napirend harmadik pontjával kapcsolatban a Végrehajtó Iroda tagjai megállapítják:

1.) Összes problémáinkat fel kell vetnünk a Párt illetékes szervei előtt (szektor), így a Végrehajtó Iroda felfrissítésének a kérdését is.

2.) Az egyes ügyosztályok kérdéseit sorra meg kell vitatnunk, hogy a Végrehajtó Iroda minden tagja kellő segítséget nyújtson s egyben megismerje az összes ügyosztályok problémáit.

3.) Mindent meg kell tennünk, hogy szervezetünket megfelelő káderekkel felfrissítsük.

4.) Jobban meg kell szervezzük a terepen való ellenőrzést. A Végrehajtó Iroda tagjai előre elkészített munkatervek szerint kapcsolódjanak be a terepen való ellenőrzésbe, felosztva egymás között a tartományokat.

5.) Legfontosabb azonban mindezek mellett, hogy minden erőt mozgósítsunk a választási harcra.

Határozat:

1.) A beosztott és a terepen dolgozó hat instruktoron kívül még hat aktivistát küldünk ki a tartományokba.

39 A Végrehajtó Iroda szeptember 11-12-ei ülésén Bányai László felhatalmazást kapott az egyházi, az irodalmi és a tudományos ügyek ellenőrzésére. ANIC, f. 27. UPM, d. 177/1950. 4. f.

2.) Az ügyosztályok munkamenetének megjavítását tűzzük a Végrehajtó Iroda rendes üléseinek napirendjére.

3.) Tekintve, hogy a tartományi és rajoni beiktatásra értesülésünk szerint a napokban sor kerül, az erre vonatkozó kiszállási tervet módosítjuk az 1.) pontban hozott határozatnak megfelelően. Eszerint a korábbi beiktatási terv a mellékletként csatolt munkaterv⁴⁰ szerint módosul.

ANIC, f. 27. Uniunea Populară Maghiară, d. 177/1950. 34–35. f. Tisztázat.

40 A munkaterv nem található az irat mellett.

72. Jelentés az MNSZ tartományi és rajoni szervezeteinek helyzetéről

Bukarest. 1951. február 7.

Megtörtént a tömegszervezetek újjászervezése az MNSZ K[özponti] I[ntéző]-B[izottság]⁴¹ és a Minisztertanács határozatát követően a RNK új területi felosztására vonatkozóan.⁴²

Az RMP KIB tömegszervezetek részlegének segítségével a Magyar Népi Szövetség Központi Bizottsága összeállította az MNSZ szervezeti tervét az aktivisták megfelelő elosztása céljából.⁴³ Ez a tervzet kiterjed az MNSZ KIB-re és a tartományi és rajoni MNSZ szervezetekre is. A tartományokat és rajonokat a magyar lakosság és a helyi MNSZ szervezetek száma alapján osztályozták, minden kategóriához meghatározott számú aktivista és műszaki személyzet tartozik.

Ugyanakkor az MNSZ KIB minden szükséges intézkedést meghozott a káderek kiválasztása és ellenőrzése érdekében. Ezt az RMP K[özponti] V[ezetőség] által részletesen kidolgozott és jóváhagyott terv alapján hajtották végre. Külön bizottságokat alakítottak az öt tartomány részére. A bizottságok tagjait a megfelelő tartományi RMP szervezetek ellenőrizték. A bizottságok elnökeit az RMP KV ellenőrizte. Ezek a bizottságok ellenőrizték a tartományi és rajoni MNSZ teljes személyzetét, a műszaki személyzetet is beleértve, és jelentést állítottak össze minden elvtársról. A jelentéseket továbbították a megfelelő pártbizottságoknak, majd az MNSZ KIB-nek és az a jelentések elemzése után beosztotta az aktivistákat és a műszaki személyzetet.

41 A román nyelvű iratban a Comitetul Central megnevezés szerepel, ellenben az MNSZ magyar nyelvű irataiban a Központi Intézőbizottság kifejezést használják.

42 Románia új területi beosztásáról rendelkező 5/1950. sz. törvény a *Buletinul Oficial* 1950. szeptember 6-i számában jelent meg. Ennek értelmében felszámolták a megyerendszert, helyette 28 tartományt és 177 rajont hoztak létre. A korábbi székelyföldi megyéket részben a Maros Tartományba, de többségüket a Sztálin Tartományba sorolták be. Bővebben lásd: *Fülöp-Vincze*, 2007. 192–194. p.

43 Az MNSZ szervezetek és az agitátorok megoszlása:

Tartomány	Magyar lakosság száma	MNSZ szervezetek száma	Agitátorok száma
Sztálin	320.585	261	19
Maros	266.841	266	16
Kolozs	207.690	164	16
Nagybánya	194.627	159	13
Bihar	206.097	159	13
Temes	81.417	97	9
Arad	83.478	67	7
Szeben	38.209	50	5
Radna	20.357	31	3
Hunyad	23.537	27	3
Bákó	Kb. 20.000	15	3

ANIC, f. 27. UPM, d. 184/1951. 37. f.

Az MNSZ KIB is hozott intézkedéseket, és leltározta az MNSZ volt megyei szervezeteinél található összes javakat és dokumentumokat. Ehhez minden volt megyei szervezetnél egy három tagból álló bizottságot alakítottak. A bizottságoknak az volt a feladata, hogy megőrizzék a volt megyei szervezetek összes javait, és átadják a megfelelő tartományi szervezeteknek.

Miután az RKP KV jóváhagyta a szervezet felépítésének tervezetét, 1950. november 2-án megalapították az összes tartományi fiókszervezetet. November 3-án megalapították az összes rajoni szervezetet. A fiókszervezetek alapítása lelkes hangulatban zajlott, részt vettek az RMP tartományi bizottságainak küldöttségei, az Ideiglenes Bizottságok küldöttei.

A fiókszervezeteket az MNSZ KIB küldötte iktatta be, és segítséget nyújtott a tartományi szervezeteknek a munkaterv összeállításában.

A szervezeti diagramm szerint az MNSZ keretében 375 aktivista tevékenykedik. 315 aktivistát iktattak be (ebből 45 új kádert), hiányzott 60 aktivista. A beiktatott káderek közül 178-an párttagok. A beiktatott aktivisták szociális összetétele: 215 munkás, 81 szegény paraszt, 1 középkategóriás paraszt, 8 értelmiségi és 10 kisiparos.

A személyzet összetétele érezhetően javult az ellenőrzések következtében.

A tartományi szervezetek jelenlegi helyzete:

A tartományi szervezetek összlétszáma a diagramm szerint 44 személy, ebből hiányzik 2 személy. A tartományi szervezetek szociális és politikai összetétele a következő: párttagok: 39, akik közül 35-en 5 éve, négyen 4 éve párttagok. Munkások: 31, dolgozó földműves: 7, kisiparosok: 4. Életkor szerinti megoszlás: 20–30 év között: 11, 30 év fölött: 31. Nők: 2, férfiak: 40. 28-an végeztek káderiskolát.

A tartományi MNSZ szervezetek jelentései és az MNSZ KIB aktivistáinak ellenőrzései alapján megállapítható, hogy javult az MNSZ tevékenysége a rajonokban. A tartományi elnökök nagy részének sikerült ellátnia feladatkörét, és megfelelőnek bizonyultak politikailag és tevékenységük szempontjából is. Megfigyelhettük Sztálinváros⁴⁴ és Maros tartományban, amelyek a legnagyobbak, hogy kezdetben a tartományi elnökök nem tudták teljességében ellátni munkakörüket. A hiányosságaik elemzése során kiderült, hogy az elvtársak nem kaptak kellő segítséget a tartományi szervezetek tagjaitól. Az utóbbi időben az elvtársak nagyobb segítségben részesültek az RMP tartományi bizottságai részéről és az MNSZ KIB részéről is, és előrelépéseket tettek a munkájuk során. Hisszük, hogy további segítséggel az elvtársak megfelelnek beosztásuk követelményeinek.

A tartományi szervezetek tevékenységének javulását figyelhettük meg. Sikerült a tevékenységük során új módszereket bevezetni és szervezettebb tevékenységet folytatni. Rendszeresen tartanak gyűléseket a szervezetben, kiosztják az RMP Tartományi Bizottságától kapott konkrét feladatokat és az MNSZ KIB részéről

44 1950. augusztusától Brassót Sztálinvárosnak nevezték át.

kapott utasításokat. Fokozzák az MNSZ rajoni szervek ellenőrzését, és segítik a rajonokat a konkrét terepfeladatok végrehajtásában. A szervezetek tagjai nagyrészt megfelelnek beosztásuk feladatkörének, de politikai színvonaluk még nem kielégítő. Kezdetben elégedetlenségeket tapasztalhattunk, ami a beosztásukat és kihelyezésüket illeti, de a pártbizottságok segítségével sikerült felszámolni ezeket a hiányosságokat.

Az MNSZ tartományi szervezetei keretében a következő nem megfelelő tagok tevékenykednek: Kocs Carol, Nagybánya Tartomány politikai nevelési felelőse, akit már le is váltottak, Huszti Ludovic, Nagybánya Tartomány kádereket ellenőrző részlegének felelőse (őt behívták a katonasághoz).

Folyamatban van a tartományi bizottságok képzése és a szervezetek kiegészítése bérezés nélküli tagokkal. Ezt a feladatot a tartományi elnököknek osztották ki. Körlevelet küldtek a tartományi szervezetekhez, amelyben vázolták a feladatokat az MNSZ tartományi bizottságai által javasolt személyek ellenőrzésével kapcsolatban. Ugyanakkor az MNSZ KIB utasításokat adott a bizottságok összetételére vonatkozóan, és meghatározta, hogy ezt a munkát fejezzék be február 15-ig.

Az MNSZ tartományi szervezeteinek apparátusai még hiányosak. Hiányzik 9 aktivista és 6 tartományi oktató. A nagyszámú új aktivista miatt a tartományi szervezetekben kezdetben sokszor nem sikerült feladatokat adni az aktivistáknak. A részlegek felelőseit behívták az MNSZ KIB-be, és ott a megfelelő kiképzésben részesültek, ami az illető részlegek tevékenységét illeti. Ezt követően javult a helyzet. A képzés tartalmát feldolgozták a részlegek aktivistáival is, meghatározták az aktivisták szerepét a tartományi apparátus keretében. Azóta tevékenységük rendszeresebbé vált, és mindegyikük ismeri tevékenysége sajátosságait.

Havi rendszerességgel üléseket tartanak a tartományi elnökök részvételével, ahol a jelentések alapján elemzik a tartományok tevékenységét, és részletesen feldolgozzák az előttük álló feladatokat.

Összehívták egy eligazító ülésre a tartományi részlegek vezetőit, és ott megbeszélték a részlegek feladatait, amit a résztvevők írásban is kézhez kaptak. Ezek az eligazító üléseken kívül az MNSZ KIB részlegeinek aktivistái többször is megkeresték a tartományi szervezeteket, és segítséget nyújtottak az ottani tevékenységekben.

A rajoni szervezetek összetétele még hiányos.

Tevékenységük kezdetben nagyon hiányos volt, mert egyes aktivistákat más településekről helyeztek át, és a régiek sem ismerték teljesen a rajonban működő helyi szervezetek helyzetét. De a tartományi szervezetek segítségével sikerült javítani a tevékenységük minőségén, és ma már egy tervezettebb tevékenységet folytatnak. Legtöbbjüknek sikerült átfogni az összes helyi szervezetet, amelyek az illető rajonhoz tartoznak, és ellenőrizni az ottani tevékenységet. Ez a néptanácsoknál tartott választások alkalmával bizonyosodott be, és főleg most a begyűjtésnél, hiszen sikerült nyilvántartásba venni az MNSZ összes tagját. A nyilvántartás azt

is tartalmazza, hogy a tagok hogyan teljesítették az állammal szembeni kötelességüket. Még vannak hiányosságok a tartományi szervezetek tagjainak politikai és ideológiai felkészültségét illetően. Ezeket a hiányosságokat a tartományi szervezetek által végzett rendszeres oktatással számolják fel.

A rajoni szervezetek jelenlegi helyzete a következő:

A rajoni szervezetek tagjainak összlétszáma a diagrammnak megfelelően 137 személy, ebből hiányzik 13 személy. A rajoni szervezetek szociális és politikai összetétele a következő: párttagok: 103, amiből 5 éve párttagok 93-an, 4 éve párttagok 10-en. Munkások: 75, dolgozó földműves: 33, kisiparosok: 2, értelmiségiek: 3. (Hiányoznak 11 elvtárs adatai.) Életkor szerinti megoszlás: 20–30 év között: 48, 30 év fölött: 65. Nők: 10, férfiak: 114. Káderiskolát végeztek 53-an.

A rajoni szervezetek személyzete a diagrammnak megfelelően 82 személyből áll, ebből hiányzik 25 személy. A rajoni szervezetek személyzetének szociális és politikai összetétele a következő: párttagok: 7, amiből: négyen 5 éve, hárman 4 éve. Munkások: 23, munkás parasztok: 12, kisiparosok: 2, értelmiségiek: 7. (Hiányoznak 13 elvtárs adatai.) Életkor szerinti megoszlás: 20–30 év között: 33, 30 év fölött: 11. Nők: 26, férfiak: 31. Káderiskolát végeztek 18-an.

A tartományi oktatók száma a szervezeti diagrammnak megfelelően 38 személy, de tulajdonképpen csak 32 hely van betöltve, vagyis hiányzik 6 tartományi oktató.

Ugyanígy a rajoni oktatók száma a szervezeti diagrammnak megfelelően 65 személy, de csak 57 hely van betöltve, vagyis hiányzik 8 rajoni oktató.

A rajoni szervezetektől 1950. november 3-tól a következő elvtársakat irányították át a termelésbe:

A tartományi irodákból 2 személyt a nem megfelelő politikai múltja miatt, a tartományi alkalmazottak közül: 1 személyt erkölcsi okok miatt, 1 személyt politikai okok miatt, 1 személyt betegség miatt, 1 személyt mint nem megfelelőt, a tartományi oktatók közül: 1 személyt politikai okok miatt, 2 személyt betegség miatt és 1 személyt a tisztázatlan múltja miatt.

A rajoni irodákból: 1 személyt erkölcsi okok miatt, 3 személyt betegség miatt, 1 személyt a nem megfelelő múltja miatt, és 1 személyt átirányítottak a párthoz. A rajoni aktivisták közül: 2 személyt erkölcsi okok miatt, 1 személyt a nem megfelelő politikai múltja miatt, 1 személyt betegség miatt, 1 személyt meg nem felelés miatt. A rajoni oktatók közül: 2 személyt erkölcsi okok miatt, 1 személyt mint nem megfelelőt, 2 személyt a tisztázatlan múlt miatt és egyet átirányítottak a Párthoz. Ez összesen 27 személy.

A rajonoktól Kolozsvár Tartományból behívtak két személyt, Nagybánya Tartományból egy személyt és Sztálinváros Tartományból két elvtársat. Ez összesen öt elvtárs, és ők különböző beosztásokat kaptak az MNSZ KIB keretében.

A helyi szervezeteket szerkezetében nem történtek változtatások.

Az MNSZ jelenleg 1.398 helyi szervezetet foglal magába.

73.

Jelentés az 1951. március 14-i marosvásárhelyi békapapi gyűlésről

Bukarest, 1951. március 17.

Jelentés a Státus Időközi Bizottsága 1951. március 14-én Marosvásárhelyen megtartott békegyüléséről.⁴⁵

Március 9. és 13. között a gyűlés megszervezésében a delegáltak Marosvásárhelyre való szállításában az étkezés előkészítésében, valamint a terem feldíszítésében végeztünk munkát. A fenti időszakban 7 ingadozó papot látogattunk le, és kértük fel a gyűlésen való részvételre.⁴⁶ A 7 pap közül Lakó Menyhért nyárádszeredai pap tanúsított ellenséges magatartást a mozgalommal szemben, akit nem is hívtunk meg a gyűlésre.

Március 14-én 13 órakor Maros, Radna és Kolozs tartományokból a meghívott papok és egyháztanácsosok delegáltjai összesen a 49 papból, 33-an és a 66 világi megérkezett.

A három tartományból 16 pap hiányzott a meghívottak közül, ebből 4 beteg, 9 nem fogadta el a meghívást, egyet nem találtak otthon, 2 igazoltan volt távol. (Fodor Gergely, Kulcsár Mihály.)

A három tartomány 66 világi delegáltjának a társadalmi összetétele a következő:

Kolozs tartomány 24 delegáltból munkás 8, dolgozó földműves 8, szövetkezeti alkalmazott 2, értelmiségi 6. Maros tartományból a 36 delegáltból dolgozó földműves 31, értelmiség 5. Radna tartományból 6 delegáltból munkás 2, dolgozó földműves 4. A három tartományból összesen 10 munkás, 43 dolgozó földműves, két szövetkezeti alkalmazott, 11 értelmiségi jött el a gyűlésre.

A gyűlést 14-én, délután 4–6 óra között a kultúrpalota tükörtermében tartották meg, 33 pap és 66 egyháztanács delegált jelenlétében.

A gyűlés vezetői voltak a papi elnök Feri Vilmos, aki a béke és státus kérdésével kapcsolatban tartott megnyitóbeszédet.

Papi alelnök Baricz Dénes gyergyószentmiklósi plébános volt, aki a státus rendkívüli közgyűlésére delegált papok személyére tett javaslatot. A hozzászólásoknál Baricz Dénes gyergyószentmiklósi plébános hozzászólásában határozottan

45 Miután a katolikus egyházat nem sikerült az ortodoxhoz és a protestánszhoz hasonlóan alárendelni az állami irányításnak, ezért egy újabb eszközhöz folyamodtak: a Stocholmi Békefelhívás ürügyén a papokat megpróbálták a ún. Katolikus Béke/Akcióbizottságba (Békepapi Mozgalom) beléptetni. A Bizottság alakuló ülésére 1950. április 27-én került sor Marosvásárhelyen. A román kultuszminisztérium ez után a katolikus egyház számára egy újabb státútumot dolgozott ki. A tervezet elismerte a pápa főhatalmát, azonban a püspököket csak a romániai katolikus egyház javaslatára és a kormány egyetértésével nevezhették ki. A pápa O'Hara nunciust a tervezet visszautasítására kérte. Az Ágotha Endre által összehívott 1950. szeptember 6-i gyergyószentmiklósi békapapi ülésen 120 pap kérte a Vatikán és Románia közötti törvényes kapcsolatok helyreállítását. A békepapi Bizottság tartományonként megszervezte a gyűléseket 1951 tavaszán. A mozgalomnak Márton Áron püspök 1955. évi szabadulása vetett véget.

46 A meggyőző látogatásokon az RKP és az MNSZ aktivistái megpróbálták kihasználni, hogy többnyire egzisztenciális okokból a papság egy része támogassa a kapcsolatok rendezését a román állammal.

állást foglalt a béke, a státus és a katolikus egyháznak az állam kereteibe való beilleszkedése mellett.

A világi alelnök volt Dr. Újvári Imre, egyetemi professzor Marosvásárhelyről, aki javaslatot tett azon világi személyekre, akik a Státus Kolozsváron megtartandó rendkívüli közgyűlésén vesznek részt.

A katolikus akcióbizottság részéről Ágotha Endre esperes plébános⁴⁷ mondott beszédet a békéről, Török László zilahi plébános a békéről, a katolikus egyház és az állam közötti megegyezésről beszélt.

Az elhangzott beszédek után Imre József plébános Kolozs tartományból Boncidáról a Státus és a megegyezéssel kapcsolatban jól szólt hozzá az elhangzott beszédekhez. László Dénes Maros tartományból Hévízi plébános hozzászólásában kijelentette, hogy az itt megjelent delegáltak és papok kevés számára hivatkozva nincs joguk a kérdések felett dönteni, valamint Deák Ferencet mint a haza bölcsét kezdte népszerűsíteni. A beszéde ennek a részénél dr. Feri Vilmos papi elnök, miután a hozzászólási idő tartalma is lejárt, megvonta tőle a szót. László Dénes a vacsoránál Kovács György írónak azt mondta, hogy Scheffler szatmári püspök⁴⁸ befolyása folytán tette meg hozzászólásában a fent említett kijelentéseket. László Dénes reakciós felszólalásának az értekezlet tagjaira semmi befolyása nem volt. Dr. Székely Károly marosvásárhelyi egyetemi tanár hozzászólásában visszaverte László Dénes egészségtelen hozzászólását.

A Státus rendkívüli közgyűlésre javasolt delegáltakat. Kolozs tartomány részéről 11 papot, 10 világit, Maros tartomány részéről 11 papot és 10 világit, Radna tartomány részéről 3 papot és 2 világit az értekezlet tagjai egyöntetűen (tapssal adott kifejezést) jóvá hagyta.

A reakció megpróbálta a gyűlés papi tagjait távol tartani, ezért 13-án a jobbágytelki pap az apja temetésére mindazon papokat meghívta, akikről sejtette, hogy az értekezletre meg vannak hívva. A gyűlésre meghívott papok közül az ellenőrzés alapján megállapítottuk, hogy egy sem volt a temetésen. A gyűlés megkezdése előtt egy órával fedeztük fel, hogy Borsos István csomafalvi kulák 14 hektár föld és egy cséplőgép tulajdonosa az étkezőteremben van. A kulákot telefonhívás ürügyével kihívtuk a teremből, autóbuszra majd vonatra ültetve hazaküldtük.

A gyűlés megszervezésében a meghívottak és a delegáltaknak Marosvásárhelyre való beszállításához szükséges gépkocsit, a terem díszítéséhez szükséges anyagot és a biztonság megszervezésében a Maros tartományi Pártbizottságtól minden támogatást megkaptunk. A gyűlés előtt és után az MNSZ tartományi elnöke jelentést adott a Pártbizottságnak.⁴⁹ A kultuszminisztérium részéről a tartományi felelős a régi rajonban adott segítséget a meghívottak beszállításában.

47 Tevékenysége miatt a Szentszék felfüggesztette, majd kiközösítette.

48 Scheffler János

49 Az MNSZ is alaposan kivette a részét a békepapi mozgalom szervezésében. A feladat koordinálására az MNSZ részéről Bányai László, a párt részéről Demeter János, Kultuszminisztérium részéről Ion Nistor volt kijelölve.

A Státus időközi bizottság békegyűlésének előkészítésében megszervezésében és lefolyásában komoly hiányosságot vagy politikai hibát nem tapasztaltam, kivéve a hévízi pap hozzászólását.

ANIC, f. 27. Uniunea Populară Maghiară, d. 188/1951. 94–95. f. Tisztázat.

74.

Jegyzőkönyv az RMP KV titkárságának üléséről, ahol felvetődött az MNSZ „magyar demokratikus bizottsággá” való átalakítása

Bukarest, 1951. április 19.

Jelen voltak: Gheorghiu-Dej, A.[na] Pauker, T.[eohari] Georgescu, I.[osif] Chişinevschi és Al.[exandru] Moghioroş elvtársak. A gyűlés meghívottja: Miron Constantinescu elvt.⁵⁰

Gheorghiu elvt.: Javasolja a következő napirendi pontokat:

- 1.) Az MNSZ átalakítása Magyar Demokratikus Bizottsággá.
- 2.) A népi szervezetek alkalmazottai számának csökkentése.
- 3.) A Kisiparosok Általános Szövetkezete és az USIC önfeloszlatása.
- 4.) Az 1951. április – júniusi Tevékenységi Terv elfogadása.
- 5.) A tartományi pártkonferenciákon résztvevő küldöttek arányszámának elfogadása.
- 6.) Különbélek.

Miron elvt.: A választások alkalmával⁵¹ 10.353 magyar nemzetiségű küldöttet választottak, ebből 8092-öt a falusi Néptanácsokhoz, 2341-et a városokba, rajonokba és tartományokba. A választások után és annak következtében, hogy az ország majdnem minden néptanácsában magyar küldöttek is jelen voltak, két gyűlést tartottunk az MNSZ vezető elvtársaival, ahol elemeztük a választások utáni új helyzetet,⁵² és felvetettük az MNSZ átalakításának kérdését Magyar Demokratikus Bizottsággá.⁵³ Ők [mármost az MNSZ] a Végrehajtó Iroda március 12-i ülésén elemezték a problémát.⁵⁴ Ezen az ülésen a Végrehajtó Bizottság összes tagja jelen

50 elvtárs

51 Utalás az 1950. december 3-án lezajlott néptanácsi választásokra.

52 Miron Constantinescu a rajoni első titkárokkal 1951. február 8-án tartott ülésen fejtette ki az álláspontját a nemzetiségi kérdéssel kapcsolatban. Az előadásban a nemzetiségi kérdést összekapcsolta az osztály- és gazdasági kérdésekkel, ennek megfelelően kifejtette, hogy mivel Romániában a termelőerők kisajátítása úgy az iparban, mint a mezőgazdaságban megtörtént és a kommunista párt átvette a vezetést, valamint a marxi-lenini elmélet alapján a nemzetiségi kérdés egy új szakaszába lépett, ezért szükséges a nemzetiségi kérdés újragondolása is. Az ülésen elemezte a különböző nemzetiségek/nemzetiségi szervezetek helyzetét is. A kisebbségi magyarság esetében kiemelte, hogy az „imperialisták” a polgárság maradványait és a római katolikus egyházat használták fel, hogy a sovinsizta hangulatot fenntartsák. Az MNSZ hibája, hogy a nemzetiségi kérdést nem osztályalapon kezelte, hanem a nemzeti egység elve alapján. Az előadás lejegyzett változata megtalálható: ANIC. f. CC al PCR, Secția Propagandă și Agitație, d. 17/1951. 1–20. f.

53 Miron Constantinescu „az együttlakó nemzetiségek” szervezeteinek vezetővel 1951. március 11-én megtartott közös értekezlet alkalmával felvetette, hogy a népi demokratikus rendszer és a szocialista rendszer fejlődése következtében az MNSZ további működése indokolatlan, ezért javasolta, hogy az MNSZ-t alakítsák át nemzetiségi bizottsággá. ANIC, f. 27. UPM, d. 183/1951. 39. f.

54 Az MNSZ Végrehajtó Irodája 1951. március 12-én egyhangúan elfogadta a javaslatot, mivel úgy vélték, hogy az MNSZ a fennálló viszonyok közepette csak tovább erősítette volna a nemzetiségi elzárkózást és megátolta volna a magyar tömegek integrálódását a „magasabb rangú tömegszervezetekbe.” Azonban a szervezet „lefokozást” csak bizonyos feltételekkel voltak hajlandók elfogadni. Ezek a következők: 1. szüntessék meg az Ekésfrontot is és hozzák létre a Nemzetiségek Tanácsát; 2. hívják össze az MNSZ Központi Intézőbizottságát, az MNSZ összes tartományi és rajoni vezetőit és képviselőit és ott jelentsék be az MNSZ átalakítását; 3. fokozzák az anyanyelven végzett propaganda és agitációs munkát; 4. biztosítsák az MNSZ alkalmazottainak fokozatos leépítését. ANIC, f. 27. UPM, d. 183/1951. 39–40. f.

volt. A megbeszélések során ezt a jegyzőkönyvet jegyezték le (felolvassa a jegyzőkönyvet).

Egy tervet állítottak össze, amit július végéig feldolgoznak, majd ez követően a párt is feldolgozza. Ezután a tervet gyakorlatba ültetik. Az új szervezeti forma a községi alapszervezetek megszüntetéséhez vezet, és ezek csak pár rajonban maradnának meg. Ők azt javasolják, hogy 18 rajonban maradjanak meg a szervezetek, de mi úgy gondoljuk, hogy kevesebb is maradhat. Ők 18 tartományi bizottságot javasolnak, mi úgy gondoljuk, hogy elég lenne 7 bizottság és egy központi bizottság Bukarestben. Mi úgy gondoljuk, hogy Bákóban nem szükséges egy ilyen bizottság létrehozása, mert a csángók tulajdonképpen nem magyarok.⁵⁵ Ugyanígy Szeben, Vajdahunyad és Radna településeken a magyar lakosság száma alacsony.

Ana elvt.: Milyen tevékenységet fognak végezni a bizottságok?

Miron elvt.: Megfontoltuk, hogy szükséges lenne-e a teljes megszüntetés, és semmi mást ne hozunk létre helyettük, de véleményem szerint a jelen helyzetben belföldi és nemzetközi szempontból sem lenne megfelelő ezt tenni. Az első időszakban az lenne a feladatuk, hogy mozgósítják a korábbi MNSZ személyzetét, és a néptanácsokhoz kapcsolják őket. Ezenkívül még a szerepkörükhöz tartozna az is, hogy a magyar lakosság kulturális munkáját segítik kiadványokkal, újságokkal, és erősítik a haladó szellemű kulturális tevékenységet.

Moghioroș elvt.: Segítséget nyújtanak a néptanácsok kulturális bizottságainak és az elemi iskolák munkájában. A dalok, a népesség jó, haladó szellemű hagyományai nincsenek megfelelően népszerűsítve, ezek támogatását elhanyagolják.

Miron elvt.: A Művészeti Bizottság foglalkozik kulturális kérdésekkel.

Ana elvt.: Foglalkozzon ezekkel a Nemzetiségi Minisztérium is.

Moghioroși elvt.: De ők félnek attól, hogy ezzel a problémával foglalkozzanak.

Miron elvt.: Az MNSZ összesen 438 elvt. politikai és 197 elvt. műszaki-adminisztratív személyzettel rendelkezik, összesen 635 alkalmazottal. Ezentúl 130 politikai aktivista és 93 műszaki-adminisztratív, tehát összesen 223 tagú személyzet alkalmazását javasoljuk. Két abszolút magyar többségű területünk van: Sztálin és Maros. Más területeken tömbmagyar községek és rajonok vannak (felolvassa a magyarok részarányát a rajonokban).

Ana elvt.: Ez a jelenlévő elvtársak véleménye, de mit mondanak a közemberek?

Miron elvt.: Nem jutottak el hozzuk ezek a hírek, mert nem voltak erre vonatkozó irányelvek, és csak híreszteléseket, nyugtalanságot okoztak volna.

Ana elvt.: Nem alulról indult a kezdeményezés?

Miron elvt.: Nem. A konkrét javaslat a részünkről jött sugalmazás alapján született. Érdeklődtem, hogy a Végrehajtó Irodában voltak-e véleménykülönbségek. Csak egy dolog kapcsán volt: az Ekésfronttal kapcsolatban. A Végrehajtó Iroda hat tagja közül öten felvetették, hogy az MNSZ-t az Ekésfronttal egyszerre

55 Az MNSZ korábban az RMP-től hathatós támogatást kapott a bákói szervezeteinek és a magyar oktatási hálózat létrehozásához.

szüntessék meg. Csak Otrók, egy fiatal elvtárs mondta, hogy ennek a kérdésnek semmi köze ahhoz, hogy mikor fogják megszüntetni az Ekésfrontot, és hogy ő nem írja alá a jegyzőkönyvet, ha felmerül az Ekésfront kérdése. El kell mondanom, hogy Otrók ezt saját kezdeményezése alapján mondta, neki senki se mondott semmit. Ezután ők újraírták a jegyzőkönyvet az Ekésfront nélkül.⁵⁶

Moghioros elvt.: Mi egy elvtársakból álló csapatot küldtünk Sztálinba, amely 14 napig dolgozott ott. A küldetésük egyik célja az volt, hogy megtudják, hogy mi a pártszervezetek álláspontja a nemzetiségek kérdésében, milyen a politikai közhangulat, foglalkoztatja-e őket a nemzetiségi kérdés. Minderre sovén megnyilvánulások szolgáltatnak okot mindkét oldal részéről. Megállapították, hogy a pártszervezetek megoldottnak tartják a kérdést, mivel nem foglalkoznak vele, választások zajlottak a néptanácsokban, egyenlőség van, és nálunk már nem áll fenn a nemzetiségi probléma. A valóság bebizonyította, hogy igenis létezik nemzetiségi probléma, és az ellenség felhasználja a hibáinkat és hiányosságainkat ezen a téren. Magyar vonalon több szervezetbe tömörültek, ahol autonómiával kapcsolatos kérdések merültek fel. Nem kristályosodott ki a kérdés, de nyilvánvaló volt, hogy afelé tart.

Miron elvt.: A rajonok kialakítása idején azt akarták, hogy egyetlen nagy tartomány legyen, ami magába foglalja a magyar lakosságot.

Moghioros elvt.: Az ifjúság nagymértékben az egyház hatása alatt áll. Az egyház köröket, kórusokat, sakkört szervez. A bálokon horthysta dalokat énekelnek.

Azt hiszem, hogy a néptanácsok tevékenységét elemezve is el kell mondanunk, hogy még messze állunk attól, amit el szeretnénk érni. Nem sikerült kiképeznünk a küldötteket a néptanácsoknál végzett munkára, még kevésbé az MNSZ aktivistáit.

Azt hiszem, hogy ez a megfelelő pillanat az átalakításra. De azt hiszem, hogy meg lehet és meg kell tenni a következőket:

A jelenlegi vezetőséget nem választják, hanem többségi szavazat alapján kinevezik. A szervezet nagyszámú alkalmazottal rendelkezik, akik nem csinálnak semmit. Azt hiszem, hogy ezt minimálisra csökkenthetjük, és konferencia szervezése nélkül, csak közgyűlés összehívásával nevezzék ki az elvtársakat, tüzzék ki a választásokat, a feladatokat. Egyrészt történjen meg a néptanácsok bizottságaiba való bekapcsolódás és konkrét feladatok kiosztása a központtól, rajonoktól és községektől, hogy ezeket az embereket besoroljuk, és miután ezeket az embereket besoroltuk, úgy vehetjük, hogy az MNSZ bevégezte életútját, és átalakíthatjuk.

Az MNSZ jelenlegi működési módja akadályt jelent, mert az MNSZ jelenleg egy nemzetiségi alapon működő szervezet. Ott – ha nem is sovinizta –, de burzsuj jellegű politikát folytatnak, mert ezek tőlünk idegen elemek, akik az MNSZ-t nacionalista vonalra próbálják terelni.

56 A jegyzőkönyvben ennek ellenére szerepelt ez a feltétel is.

Ezért azon kell gondolkoznunk, hogy besoroljuk a falusi aktivistákat, ami természetes úton maga után vonja a többieket is.

Ana elvt.: Egyetértek Moghioros elvtárssal.

Hozzá szeretném fűzni, hogy nem támogatjuk egy értelmét veszített szervezet fenntartását, és sok jelenlegi szervezet kétségtelenül megtalálhatja szerepét a tanácsoknál végzett munkában. Ezek között lenne az MNSZ is.

Azt hiszem, hogy jó lenne, ha Miron elvt. azt a feladatot kapná, hogy elutasító választ adjon az MNSZ Végreható Irodája által tett javaslatra.

Miron elvt.: Én nem sugalltam semmit, mielőtt a Párt vezető elvtársaival nem konzultáltam volna. Beszélgettem Luca elvtárssal, aki egyetértett velem.

Teohari elvt.: Másodsorban pedig ne rendezzünk választásokat.

Harmadsorban pedig ne terjesszük a vezetőség elé perspektíva nélkül, hogy azon kell dolgozzon, hogy az aktivistákat a néptanácsokhoz irányítsa. És feladatként kell kiadni a pártszervezetnek, amelyek vezetik és irányítják a tanácsokat, hogy a tanácsok a munkát ezekben a tartományokban végezzék olyan módon, hogy a magyar lakosság vegyen részt az állampolgári bizottságok tevékenységében, ez terjedjen ki a széles tömegekre és feladatokat a KISZ részére is.

Chişinevski elvt.: Úgy tűnik nekem, hogy noha helyes a bizottsággá való átalakításra tett javaslat, nem vizsgálták meg kellőképpen a tevékenységet a magyar lakosság tömegeinek körében, és az összes együttélő nemzetiségek körében sem, amelyek rendelkeznek bizonyos politikai-kulturális szervezetekkel. Más nemzetiségeknél mi rendelkezünk bizottságokkal,⁵⁷ de nemcsak bizottságok, hanem bizonyos kulturális klubok is vannak.

Ezért azt hiszem, hogy szükség lenne egy általános elemző dokumentumra az országban együtt élő lakosság körében végzett tevékenységről. Középpontba kell helyezni a magyar kérdést, mint a legnépesebb nemzetiség kérdését, és ezen elemzés alapján általános határozatot lehet hozni.

Természetesen a magyar lakosságnak a néptanácsok körében kifejtett tevékenységbe való beépülése a legjobb megoldás, de a megszüntetés szakaszai, az időzítés talán egy hosszan tartó és nagyon változatos kérdés. Nekem is úgy tűnik, hogy az MNSZ átalakítása bizottsággá nem jelent valódi megoldást erre a problémára.

Ezért egy ideig maradjon meg ez a politikai alakulat, de én azt hiszem, hogy hibáznánk, ha választásokat szerveznénk, és egyetértek Teohari elvtárssal, mert a különböző szervek kiválasztása implicit módon ezen politikai alakulat folytonosságának a perspektívájához vezetne.

Természetesen nem kellett volna semmit sugalmazni a Titkárság határozata nélkül. Javasolnám, hogy a Titkárság készítsen egy komoly elemzést a probléma teljes egészéről, és készítse elő az egész probléma megoldását a Szervező Bizottság vagy a Titkárság részére. Másképp a probléma alapjaiban nem lenne megoldva.

57 Ezek a következők voltak: Német Antifasiszta Bizottság, Zsidó Demokratikus Bizottság, Orosz–Ukrán Bizottság, Szerb Demokratikus Bizottság, Albán Demokratikus Bizottság, Görög Demokratikus Bizottság.

Rădăceanu elvt.: Nekem az a véleményem, hogy ez az átalakítást csak akkor lehet elvégezni, ha már megteremtették a megfelelő feltételeket, hogy a magyar lakosság ne higgye, hogy veszít ezzel az átalakítással. Fokozatosan kell megtenni, a tanács, sport stb. segítségével, hogy ne legyen az a benyomásuk, hogy elveszítenek egy értékes dolgot, másképp mindez elégedetlenséget fog szülni.

Miron elvt.: Két-három évvel ezelőttig majdnem minden nemzetiségi szervezetekbe tömörült. Mostanság mi azt az utasítást kaptuk, hogy próbáljuk ezeket a szervezeteket a nemzetiségek demokratikus bizottságaivá átalakítani. Ezt az utasítást alkalmaztuk majdnem az összes nemzetiség esetében, amelyek rendelkeztek szervezetekkel. Már csak az MNSZ maradt fenn.

Az MNSZ elvtársai először egy éve vetették fel ezt a problémát, és csak a „Pentru Pace Trainică”-ban megjelent cikk után,⁵⁸ ahol a tömegszervezetekről beszélve mi nem említettük az Ekésfrontot, a Nőket és az MNSZ-t sem, csak a Pártot, a Szakszervezetet, Ifjúságot és a Szövetkezeteket. Ők akkor kérdés formájában vetették fel a problémát, hogy ez nem jelzésértékű-e. A cikket mi írtuk. Nekünk azt mondták, hogy ez nem egy irányelv, és majd tudatják velük, ha egy utasítás érkezik.

Utána folyamatosan felmerült ez a kérdés, hogy az MNSZ szervezeteit a kulákok és a papok felhasználják nacionalista és sovinizta céljaikra.

Az egyetlen, aki a néptanácsokon kívül nemzetiségi szervezettel rendelkezik, az a magyar lakosság. Sem a németeknek, sem a románoknak nincs ilyen. Ezt a helyzetet használják ki az ellenséges elemek, hogy megpróbálják az MNSZ szervezeteit a néptanácsok ellen fordítani, hogy egyes határozatokat igazságtalan módon, magyarellesesen stb. értelmezzenek.

A választások után újra felmerült ez a kérdés. Véleményem az volt, hogy a néptanácsok megválasztása után eljött az átalakítás pillanata. Mivel ebben a kérdésben szükség van a Párt vezetésének a határozatára, ezt nem tudtam mint utasítást kiadni. Említettem ezt a kérdést egy velük való beszélgetés során. Ugyanakkor javasoltam nekik, hogy ne menjenek tovább ezzel a kérdéssel, még a KV-be sem, amíg nem születik meg a Párt határozata. Ők ezzel egyetértettek.

A jelenlegi probléma megoldásával kapcsolatban, azt hiszem, hogy lényeges a magyar elvtársak mozgósítása a néptanácsok bizottságai körül és keretében. Úgy tartottuk, hogy ezt jó lenne a felszámolással egyidőben végezni. De a jelen megbeszélés alapján azt hiszem, hogy meg lehet tenni felszámolás nélkül is, hagyva őket, hogy egy kevésbé intenzív szervezeti tevékenységet folytassanak, az embereknek a néptanácsok körüli bizottságok körében való aktivizálásával. [...]⁵⁹

ANIC, f. 2348. CC al PCR, Cancelarie, d. 10/1951. 17/1951. ikt. sz. 5–9. f. Román nyelvű tisztaát.

58 A Kominform ideológiai lapja, a hivatkozott cikk a Brit Kommunista Párt programjának a nemzetiségi kérdéssel foglalkozó részéről szól.

59 A további napirendi pontokat nem közöljük.

75.

Az MNSZ Végrehajtó Irodája értekezletének jegyzőkönyve az MNSZ átszervezése utáni feladatairól

Bukarest, 1951. június. 8.

Jelen vannak: Kacsó Sándor, Juhász Lajos, Révy Ilona, Otrók Ferenc és Takáts Lajos elvtársak

Napirenden: a MNSZ feladatai az átszervezés után.⁶⁰

Révy Ilona elvtársnő jelentésében kihangsúlyozza, hogy az átszervezés után a MNSZ feladatai nagyrészt fennmaradtak, sőt kulturális téren kibővültek. Megváltoznak azonban munkamódszereink. Nagyobb súlyt kell fektetni az önkéntes aktivistáknak a munkába való bevonására. Az MNSZ munkaprogramja falun a néptanácsok munkaterve után kell igazodjék. Falusi agitátorainkat a Párt rendelkezésére kell bocsátani.

A politikai nevelő munka főirányát a nacionalizmus és miszticizmus elleni harc kell képezze. Olvasó- és tanuló köröket ezentúl csak a kultúrotthonok keretein belül kell szervezni. Ki kell építeni a szorosabb együttműködést a Tudományterjesztő Társasággal.

Otrók Ferenc elvtárs helyesli Révy elvtársnő javaslatát, hogy a népnevelő kollektívákat bizottságokká szervezzük meg. Javaslatot kell kidolgozni, milyen rajonokban alakítsunk bizottságokat önkéntes aktivistákból. A helyi szervezetek munkájában lényeges változás nincsen, azt szorosabban kell kapcsolni a néptanácsok munkájához. Nem tartja helyesnek az agitátorok átadását, mivel az a MNSZ munkáját gyengítené.

Juhász Lajos elvtárs szerint meg kell határoznunk azokat a módszereket, amelyek szerint a mintegy 1400 helyi szervezetünket a jövőben irányítani tudjuk. Tartunk-e taggyűléseket, megtartjuk-e a szokásos elnöki értekezleteket a rajonokban, stb., stb. A helyi szervezeti forma fenntartása arra kötelez, hogy a községekben is bizonyos munkamenet fenntartassék, hangsúlyozottabb mértékben a politikai szempontból gyengébb községekben.

Kacsó Sándor elvtárs szerint vigyázni kell az olvasó köröknek és az esti tanfolyamoknak a kultúrotthonok hatáskörébe való átutalásánál arra, hogy a kultúr munka ne gyengüljön és ne ismétlődhessék meg az, ami a kultúr csoportok átadása során történt.

Szélesedik szerepünk kulturális téren.

Csak formailag vagyunk tömegszervezet, lényegében mint bizottság kell tevékenykednünk [*sic!*]. Munkánkban ezentúl a magyar dolgozó tömegeket kell néznünk, nem csupán az MNSZ tagságot. Segítenünk kell a nemzeti kérdés gyakorlati megvalósítását a központi és helyi államszerveken keresztül.

60 Lásd az előbbi iratot és jegyzeteit.

A helyi szervezetek mozgósítása a jövőben csak a néptanácsokon keresztül történhetik. A helyi vezetőséget csak a néptanácsok munkáján keresztül aktiváljuk. A tartományi és rajoni aktíva munkatere is az illető tartományi és rajoni néptanács munkaterve után igazodik, de külön munkaterve is kell legyen.

Révy Ilona elvtársnő megjegyzi, hogy taggyűlést csak ott és azon esetekben tartsunk, ahol hibát állapítunk meg MNSZ vonalon (nacionalizmus, egyházi kérdések stb.). Fenntartja javaslatát az utcafelelősök átadása kérdésében, mivel ellenkező esetben azok működése ellanyhulna. A kultúrotthonok munkájának feljavítására javasolja, hogy tegyünk javaslatot a Pártnak, hogy a kultúrotthonokba községenként állíttassék be egy-egy függetlenített aktivista, tekintettel a tömegszervezetekben eszközölt létszámcsökkentésekre.

A vita után a Végrehajtó Iroda úgy határoz, hogy annak anyagát írásba kell foglalni és megbeszélni a Párt illetékes szerveivel.

Az írásbeli javaslat összeállítására Kacsó Sándor és Juhász Lajos elvtársak kéretnek fel.

Otrok Ferenc elvtárs ugyanakkor a munkajelentés és jövő negyed[évi] munkaterv-előkészítését szervezi meg.

Több tárgy nem lévén, az ülés véget ért.

K. m. f.

ANIC, f. 27. Uniunea Populară Maghiară, d. 183/1951. 88–89. f. Tisztázat.

76.

Miron Constantinescu bírálatainak feldolgozása az MNSZ Végrehajtó Irodája ülésén

Bukarest, 1951. szeptember. 13.

Jegyzőkönyv az MNSZ Végrehajtó Irodája 1951. szeptember 13-án, du. 5 órai kezdettel tartott rendkívüli üléséről. Jelen vannak: Kacsó Sándor, Bányai László, Czíkó Nándor, Juhász Lajos, Otrók Ferenc, Révi Ilona és Takáts Lajos elvtársak a VI részéről, valamint Miclescu C. és Bancu elvtársak a pártkapcsolat képviselőiben.

Napirend.

1. A VI által Miron Constantinescu elvtárshoz beadott általános jelentésre kapott bírálat feldolgozása.⁶¹ Előadó: Bányai László elvtárs.

2. Hozzászólások:

Bányai L. elvtárs mint előadó, megállapítja, hogy a jelentés hiányosságában az MNSZ szervezeti és politikai gyengeségei tükröződnek. Az egész jelentés borúlátó, demobilizáló, nem mutatja meg a magyar dolgozó tömegek igazi magatartását. A jelentés hiányosságai azt is mutatják, hogy nem értjük kellőképpen az MNSZ mai szerepét, mely lényegében különbözik a közvetlen, a felszabadulás utáni szerepétől. Különösen hibás a jelentésnek az a része, mely a nacionalista megnyilatkozások jelentőségét eltúlozva arra enged következtetni, mintha ezek a megnyilatkozások a népi demokrácia tömegbázisa gyengülésének jelei volnának, holott ezek a jelenségek éppen ellenkezőleg: az osztályharc kiéleződésének, az osztályellenesség gyengülésének a jelei, annak a bizonyítékai, hogy a talajt lába alól mindinkább elvesztő osztályellenesség végsőképp fokozza erőfeszítéseit.⁶²

A jelentésből kiáradó borúlátást véleménye szerint:

a) a tömegektől való elszakadás, valamint;

b) az magyarázza, hogy a politikai munkánkat nem mélyítettük el kellőképpen, és nem hangsúlyoztuk ki az eredményeket. Felületességünk a kispolgári maradványok okozta belső súrlódásokból ered.

Csak a Görög Demokrata Bizottságnál feltárult hibák feldolgozása után⁶³ kezdtük komolyabban felfogni az éberség kérdését, de akkor sem kielégítő módon, hiszen továbbra is megtúrtunk a központi apparátusban oda nem való elemeket.

61 A jelentést nem találtuk meg, ellenben a jelentést kiértékelő ülés jegyzőkönyvét sikerült felkutatni. Az ülést 1951. szeptember 2-án tartották meg az RMP Titkárságán. Az ülésen részt vett az RMP részéről Miron Constantinescu, valamint a nemzetiségi bizottságok vezetői is. Az MNSZ-t Juhász Lajos és Bányai László képviselte. ANIC, f. CC al PCR, Secția Organizatorică, d. 35/1951. 1–20. f.

62 1951. július 2-án Juhász Lajost és Otrók Ferencet fogadta Miron Constantinescu. Juhász a találkozót alkalmával rámutatott arra, hogy a hiányosságok legfőbb oka abban keresendő, hogy habár az MNSZ-t kétszer is újraszervezték, az MNSZ Végrehajtó Irodáját nem szervezték újjá és ez által a Végrehajtó Irodát az ideiglenesség szelleme lengte körül, másrészt a Végrehajtó Irodán belüli ellentétek (Révy és Bányai között) is hátráltatták a munkát. ANIC, f. 27. UPM, d. 83/1951. 93. f.

63 A Görög Demokratikus Bizottságnál történt hibákat Miron Constantinescu 1951. június 24-én és 30-án

Kihangsúlyozza, hogy mindezekért a hiányokért a VI tagjait külön is felelősség terheli. A gyengeségek kiküszöbölése céljából javasolja:

1. A központi vezetőszerzőv újjászervezését;
2. A terepkaocsolat szorosabbá tételét;
3. A VI társadalmi összetételének megjavítását;
4. A VI ülései politikai színvonalának megjavítását.

Végül Bányai elvtárs megállapítja, hogy a kapott bírálat nagy segítséget adott a Végrehajtó Irodának és eredményei máris észlelhetők annak munkájában.

A hozzászólások során Juhász elvtárs megállapítja, hogy a jelentés rossz, hanyag, felületes, nem mutatja meg a hibákat, s így nem adott alkalmat a Pártnak, hogy segíthessen azokat kiküszöbölni. Ő sem tett meg mindent ahhoz, hogy a VI-ben egészségesebb szellem honosodjék meg. A VI tagjai nemcsak a terepmunkát hanyagolták el, de a központi aktívával sem létesítettek szorosabb kapcsolatot. A bírálat fegyverét nem használtuk helyesen, néha általánosan bíráltunk, holott csupán a személy szerinti, konkrét, tényekre alapozott bírálat járhat eredménnyel. A béke-harccal is sablonosan foglalkoztunk. Elhanyagoltuk a kultúrotthonok munkájába való bekapcsolódást is. Lebecsültük szervezetünk jelentőségét, úgy éreztük, hogy az ifjak és nők „elvesztése” után az MNSZ az öregek szervezetévé vált. Hiányzott a hozott határozatok végrehajtásának az ellenőrzése is.

Végül Juhász elvtárs kihangsúlyozza a kollektív munkamódszerek megerősítésének a szükségességét, miáltal – valamint az önkéntes aktíva kellő irányításával eleget tudunk tenni a Párt által meghatározott feladatainknak.

Czikó Nándor elvtárs kijelenti, hogy a jelentés a VI munkáját tükrözi, de nem ad képet a magyarság helyzetéről. A hiányosságokat általánosítja, holott azok sokkal kisebb jelentőségűek, mint a múltban voltak.

Czikó elvtárs kihangsúlyozza a nemzeti kérdésben elért nagy jelentőségét. Ezt a jelentés nem tükrözi.

A vezető kollektívában pesszimizmus uralkodik az MNSZ jövőjét illetőleg. Ez kihat az alsóbb káderekre is. Nem hatottunk lelkesítőleg az aktívára. Egy időben az MNSZ panaszirodává süllyedt, ez a szellem néha még ma is visszakisért.

Czikó elvtárs végül megállapítja, hogy ámbár a jelentés összeállításának munkájában, szabadsága miatt, nem vett részt, felelősnek érzi magát érte. Önkritikával él, mivel sok esetben nem tette eleget a VI üléseire kapott meghívásoknak. Javasolja a tömegkaocsolat megerősítését, a határozatok végrehajtásának ellenőrzését, a rajoni feldolgozások gyakorivá tételét, valamint a VI felfrissítését munkás és dolgozó paraszti elemekkel.

Takáts Lajos elvtárs szerint a jelentés hiányosságainak fő oka az, hogy a VI munkája felületes, nem mélyítette el a problémákat. A VI tagjait főként a szervezet

dolgozta fel a nemzetiségi szervezetek képviselői előtt. Az RMP szerint a GDB és annak elnöke Toma Gheorghiu nem tanúsított megfelelő éberséget az osztályellenséggel szemben és ezért a görögországi események ideje alatt nem tudta ellátni a görög nemzetiség ideológiai vezetésének feladatát. ANIC, f. 27. UPM, d. 83/1951. 93. f.

formális működésével kapcsolatos kérdések foglalták le, s így a magyarság általános kérdéseivel alig foglalkoztak. Sőt, van egy egész sor olyan kérdés, különösen kulturális vonalon, amellyel az MNSZ azon megindokolással nem foglalkozott, hogy azok az államapparátus, vagy más szervezetek feladatait képezik. A negatívumok kihangsúlyozása, sőt eltűlése annak is tulajdonítható, hogy a VI tagjainak a kapcsolata a tereppel nem volt elég szoros, az időnkénti és rövid lélegzetű kiszállások alkalmával pedig inkább a gyengeségek kerülnek előtérbe, ami hibás megítélésekre ad alkalmat.

Helytelenül fogtuk fel a jelentés célját is. Nem arra törekedtünk, hogy az minél teljesebb képet adjon a magyarság helyzetéről, hanem a hiányosságokat domborítottuk ki, azokat pedig politikailag hibásan értékeltük. Igen nagy hibája a jelentésnek az, hogy nem tárta fel a VI tagjai közötti egészségtelen állapotokat és így elhallgatta a VI akciógyengeségének legfőbb forrásait. A görög példa és a Miron elvtárs bírálata után tartott értekezleten egészséges útra terelődtek a dolgok, de még sok tennivaló van ahhoz, hogy a VI-ben a pártszerű magatartás mélyebb gyökereket verjen. Ehhez feltétlenül szükséges a VI felfrissítése új, elsősorban munkás elemekkel.

Révi elvtársnő megállapítja, hogy a jelen értekezlet legnagyobb hiányossága szerinte ez: keveset beszéltünk a VI tagjainak személyi gyengeségeiről és hibáiról. A jelentést bürokratikus módon állítottuk össze, nem az MNSZ munkája analízisének a terméke. Eltúloztuk és általánosítottuk a hiányokat.

Az átszervezés az MNSZ-et az ideiglenesség állapotába hozta, nem foglalmaztuk még meg az MNSZ jelenlegi feladatait, különösen a munkamódszereket illetően még igen sok tisztázatlan kérdés áll fenn. Egy másik hiányosság az, hogy az apparátus még nem működik úgy, ahogy kellene. Nem foglalkoztunk eléggé az apparátus működésének megjavításával. A fő feladat ma a terepmunka ellenőrzése és a munkának, valamint a személyeknek konkrét tények alapján való bírálata. Feltétlenül szükséges a VI felfrissítése, a társadalmi összetétel megjavítása. A VI tagjai között igen komoly ellentétek vannak. Általában megállapítható, hogy a pártfeladatokat teljesítettük, de nem használtuk ki erre az összes lehetőségeket. Szükséges, hogy nagyobb segítséget kapjunk a pártkapcsolati szervektől. Munkánk igen nagy hiányossága az is, hogy sokszor elveszünk az apró kérdésekben, és nem a szervezet megjavítására fektetjük a fő súlyt.

Ortok Ferenc elvtárs megállapítja, hogy a jelentés hamis képet ad, s ez azt bizonyítja, hogy nem ismerjük a terep valóságait. Régi adatokra támaszkodtunk egyes kérdések értékelésénél. Nem fogtuk fel a jelentés fontosságát. Ámbár a kollektív munka az utóbbi időben megjavult, még mindig sok hiányosság áll fenn. Tartományi szerveink, annak következtében, hogy új elemeket vontak be, hamarabb meg tudják javítani munkájukat. A magyar lakosság sok kérdését kiejtettük a kezünkől. Szükséges a szorosabb kapcsolat az aktívával. Nem tartottuk be munkatervünket. Szükséges a munka alaposabb tervszerűsítése.

Miclescu elvtárs hozzászólásában megállapítja, hogy a jelentésnek nincsenek konklúziói. Véleményt mond egyes kérdésekről, de nem vonja le a következtetéseket. Így pl. megállapítja, hogy megerősödött a középparaszti réteg, de nem mondja meg, milyen feladatok következnek ebből a szervezeti munkára. Eltúloztuk a reakciós megnyilatkozásokat. Megmutattuk, hogy mit csinál az ellenség, de nem mutattuk meg, hogy mit csinál az MNSZ és milyen eredménnyel. A jelentés azt bizonyítja, hogy a VI nem látja a fejlődés perspektíváit, márpedig enélkül nem lehet jó munkát végezni. Keveset foglalkoztunk a káderek nevelésével is, s nem figyeltük a káderiskolát végzettek további fejlődését. A jelentés feladatokat ró a Pártra, a közigazgatásra, csak az MNSZ-re nem. A jelentés a jövőbe vetett bizalom hiányát mutatja és tiszteletlenséget a Párt vezetőségével szemben. A VI nincsen áthatva attól a tudattól, hogy a Pártnak az egyik aktíváját alkotja. Tagjait személyi érdekek foglalkoztatják. A mai ülésnek is gyengéje az, hogy nem a bírálat és önbírálat szelleme hatja át. A VI nincsen tisztában az MNSZ feladataival. Révi elvtársnak nincsen igaza, amikor azt állítja, hogy az új feladatokat nem vonta meg a Párt. Nincsen más vonal ebben a kérdésben. Az MNSZ feladata, hogy kezdeményezzen a magyarság minden kérdésében, tegyen javaslatokat a Pártnak. A munka fő része a falun, a kollektív gazdaságok szervezésére tevődik. A VI üléseit rendszerezni kell, a felületességet fel kell számolni. A helyi szervezetek kombativitását⁶⁴ növelni kell.

Kacsó Sándor elvtárs bevezetőjében kijelenti, hogy nem az eddig elhangzottak konklúzióját vonja le, hanem csak a maga véleményét fejt ki. A jelentés összeállításában két szempontot tűzött maga elé. Az egyik az volt, hogy a jelentés őszinte legyen, a másik meg az, hogy ne dicsekedjék olyan eredményekkel, amelyek nem az MNSZ munkájának az eredményei. Ezeket az egyébként helyes szempontokat azonban nem tudta helyesen is alkalmazni, sőt egészségtelenül alkalmazta. Ennek következtében hamis képet adott a magyarság helyzetéről, és politikailag helytelenül állított be egyes jelenségeket. Kijelenti, hogy a maga részéről pillanatnyilag sem érezte, hogy hanyagul kezelné a jelentés kérdését. A jelentés hiányosságai az ő részéről nem a hanyagságból származnak, hanem felkészültsége elégtelenségéből. Ismeri azt a hibáját is, hogy hajlamos a megriadásra, ami az események értékelésében bizonytalanná teszi. A VI tagjai felé azonban meg kell mondania, hogy hanyagok voltak a jelentéssel kapcsolatban. A jelentés magyar és román szövegét egyaránt nemegyszer átvizsgálta a VI. Lett volna alkalom kijavítani a hibákat, erre azonban nem tettek erőfeszítést, amit viszont egyedül Juhász elvtárs állapított meg önbírálatában. Nincs meg a VI tagjai között a kölcsönös bizalom. Bányai és Révy elvtársak között a nézeteltérés még mindig nem oldódott föl. A többiek között sem teljesen. Nem bízunk abban, hogy ezt a hiányosságot a VI jelenlegi összetétele mellett gyökeresen fel lehetne számolni.

64 A román combatív szóból ered, magyar megfelelője: harcos szellemű.

Szükségesnek tartja ő is a VI felfrissítését új, dinamikus, öntudatos munkásele-
mekkel. A jelentés hiányosságai kérdésében egyetért az elhangzott bírálatokkal.

Miclescu elvtárs újabb felszólalása után, melyben a vetési kampányra vonatkozó
munkaterv elkészítését, valamint a vatikáni ügynökök most zárult perének a
feldolgozását ajánlja a VI figyelmébe, az értekezlet véget ért azzal, hogy annak
anyaga alapján kell elkészíteni az új jelentést.

K. m. f.

*ANIC, f. 27. Uniunea Populară Maghiară, d. 183/1951. 111–116. f. Juhász Lajos és Otrók
Ferenc által hitelesített jegyzőkönyv.*

77.

A nacionalizmus elleni harc feldolgozása az MNSZ Végrehajtó Irodájának 1951. október 11-i ülésén

Bukarest, 1951. október 11.

Jelen vannak: Kacsó Sándor, Bányai László, Juhász Lajos, Otrók Ferenc, Révy Ilona és Takáts Lajos elvtársak.

Kacsó Sándor elvtárs felolvassa a VI szeptember 26. és október 2-án tartott üléseink jegyzőkönyvét, melyeket a VI jóváhagy. A szeptember 26-i jegyzőkönyv hitelesítésével Juhász Lajos és Otrók Ferenc, míg az okt. 2-i jegyzőkönyv hitelesítésével Kacsó Sándor és Révy Ilona elvtársakat bízta meg.

Napirend:

1. A nacionalizmus elleni küzdelmünk.
2. Az önkéntes aktíva politikai nevelése.
3. Különfélék.

1. Kacsó Sándor elvtárs beszámol a nacionalizmus elleni harc kérdésének feldolgozásáról a tartományi irodákban. Megállapítja, hogy ezek a feldolgozások nem érték el a kívánt eredményt, az előadók nem készültek fel, sok helyen formálisan tettek eleget a feladatnak. Arad és Temes tartományok pl. egy szóval sem emlékeztek meg a titoista aknamunkáról.

Kacsó elvtárs részletesen ismerteti az egyes tartományokban feltárt és a felküldött jegyzőkönyvek alapján megvizsgált nacionalista megnyilatkozásokat, ezek természetét és jelentkezési formáit. A tárgyalt esetek alapján megállapítja, hogy kultúrvonalon főként az elzárkózás, elkülönülés a magyar nacionalizmus fő jelentkezési formája (kultúrotthonok kérdése). Egyes helyeken megnyilatkozik ez gőgös fölényességben úgy kulturális, mint gazdasági (szövetkezeti, mezőgazdasági) vonalon. Maros és Nagybánya tartományokban a magyar színek provokatív használatának irredenta jellege van. Egyes helyeken (Maros tartomány) a sérelmi politika felújításával próbálkozik a reakció. Nagybánya tartományban megnyilatkozott az antiszemitizmus is. A román sovinizmus több helyen a magyar nyelvhasználat elleni agitációban jelentkezik, Sztálin tartomány egyes községeiben viszont (Aldoboly, Kökös) a román lakosság sérelmezi, hogy nincs bevonva a Néptanácsba és a szövetkezetek vezetőségébe.

Általában a nemzeti elkülönülés, különösen kultúrvonalon, valamint az osztályharc gyengítése a „nemzeti egység” elvtelen jelszavával maradt főbb megnyilvánulási formája a polgári nacionalizmusnak, a magyarság soraiban. A nacionalista érzelmi maradványokra támaszkodik több helyen az egyházi reakció is, mely különösen a békeharc és a kollektív gazdaságok gyengítésére törekszik.

A következőkben Kacsó Sándor elvtárs ismerteti a tartományi irodák által hozott határozatokat, és a nacionalizmus elleni harc tartományi munkaterveit. A beérkezett jelentésekből az tűnik ki, hogy a tartományok a három havi munkater-

vet nem hajtották végre teljes egészében. A tervbe vett gyűléseket nem mindenütt tartották meg. Az ezekre való mozgósítás gyenge volt, a feldolgozás sok helyütt formális volt, a tőlünk kiküldött tézisek felolvasására szorított. Volt eset (Temesfüves), amikor a nacionalizmus elleni harc jegyében szervezett gyűléseket a reakció nacionalista tüntetésére használta fel.

Javasolja: Szüntessük be az ilyen tézisek alapján történő, jórészt formális feldolgozásokat. A nacionalista megnyilvánulásokat alaposan ki kell vizsgálni, és a tények ismeretében, és azok alapos feldolgozásával, az izgatók leleplezésével kell a tömeg között a felvilágosító munkát folytatni. Az előkészítés nélküli, formális és gyenge feldolgozásokra szervezett gyűlések többet ártanak, mint használnak. A súlyosabb esetekben központi aktivistát kell kiküldeni.

Bányai elvtárs hozzászólásában kifejti, hogy a jelentésben feldolgozott anyag és javaslatok kezdetét kell jelentsék annak, hogy a nacionalizmus elleni harcot az MNSZ munkájának központjává tegyük. Mi sem tettünk meg mindent, hogy aktívainkat kellőképpen felkészítsük arra, hogy helyt tudjanak állani. Nemcsak a tüneteket kell kezeljük, meg kell keresni azok gyökerét.

A nacionalista uszítás utolsó fegyvere az osztályellenességnek, erre összpontosítja minden erejét. Másrészt a tömegekben még meglévő elégedetlenség talajt ad a reakciónak. Különbséget kell tenni a reakció tudatos támadása és az olyan nacionalista megnyilatkozások között, melyek a múlt politikai rendszer ideológiai befolyásának maradványai. Míg az előbbi ellen a népi demokrácia egész apparátusának igénybevételével küzdünk, az utóbbival szemben türelmes nevelőmunka vezethet csak sikerre. Nagy figyelmet kell szentelni ezeknek a helyi gyengeségeknek a kiküszöbölésére, melyek tápot adhatnak a nacionalista uszításoknak.

Javasolja: A nacionalizmus elleni harc kérdésének központi feldolgozását ideológiai alapon, valamint a konkrét példák felhasználásával. Ugyancsak a kérdés tartományi feldolgozását központi aktivistákkal.

Takáts Lajos elvtárs szükségesnek tartja egyes kérdéseknek elvi tisztázását a központi szerveknél, különösen a kultúrvonalon (vegyes kórusok stb.), mivel az ezek körüli bizonytalanság igen sokszor ad alkalmat nacionalista megnyilvánulásokra. A propagandának fel kell használnia azokat a lelkesítő példákat, amelyeket a munkásosztály mutat a nacionalista mérgezés kiküszöbölésében, a hazaszeretet elmélyítésében. Szükséges a dokumentációs anyag állandó frissítése, hogy az felhasználható legyen harcunkban. Javasolja részletes, hosszúlejárátú munkaterv készítését.

Révy Iлона elvtársnő: megállapítja, hogy nem foglalkoztunk eléggé a magyarság kultúrkérdéseivel. A kultúrotthonoknak országos versenye, a zenehét és más kulturális események azt mutatják, hogy a magyarság erősen lemaradt a kultúrélet szocialista irányú fejlődésében. Pangás, lemaradás, passzivitás észlelhető a magyar nyelvű kultúra sok ágában (pl. zene, irodalom, tudomány).

A nacionalizmus elleni harcban nincsenek kihasználva a lehetőségek (rádió, lapok, kulturális útmutató, stb.) sem. Itt is látszik, mennyire hiányzik a javasolt két folyóirat. Nagyobb méretű terv elkészítését javasolja.

Juhász Lajos elvtárs: Elhanyagoltuk a nemzeti kérdés minden ágával való foglalkozást a terepmunkában. Ez a helyzet most a szakbizottságok felállításával javulni fog. Ezek szoros kapcsolatot kell teremtsenek a helyi szervekkel.

A vidéki szervezetekkel való kapcsolatunkat szorosabbá kell tegyük azáltal is, hogy munkájuk kiértékelésével válaszoljunk jelentéseikre. Itt alapos fordulatra van szükség munkánkban. Még instruktorainkat sem tájékoztattuk, és irányítottuk kellőképpen. Fel kell használni őket a jelentésekben foglalt esetek kivizsgálására.

Otrok Ferenc elvtárs: a telet alaposan ki kell használni tömegeink ideológiai nevelésére. A nacionalizmus elleni harcunkban felhasznált adataink nagy része régi. A helyzet az utóbbi időben sokat javult, ámbár aktivistáink a gazdasági feladatok mellett a nacionalizmus elleni harc kérdését elhanyagolták. A reakció ma a kollektív gazdaságok és a néptanácsok ellen összpontosítja a támadást. Munkánkban nagy haladást jelentenek az Ekésfronttal együtt megszervezett akciók.

A jelentésekből hiányzik, hogy milyen segítségek kaptunk a pártszervezetektől. Sajtónkból hiányzik a magyar burzsoázia népellenes tevékenységeinek leleplezése. Mi sem kapcsoltuk össze a nacionalizmus elleni harcot többi kérdéseinkkel (pl. kulák-kizárások). A magyar kultúrtevékenység falun lecsökkent.

Kacsó elvtárs: összefoglalja a javaslatokat, melyeket a VI elfogad.

1. A nacionalizmus elleni harc jegyében egy központi feldolgozás szervezendő, melyen két előadás tartandó: egy ideológiai, és egy gyakorlati.

2. Ugyanez a feldolgozás megtartandó a tartományokban is.

3. Munkaterv készítendő a központi államhatalmi szervekkel való kapcsolat kiépítésére, valamint az agitációs munkavitelére. Megbízva: Révy, Takáts elvtársak.

4. Szervezeti úton a nacionalista megnyilatkozások és gyökereinek kivizsgálása és feldolgozása. A helyi hiányosságok orvoslására az instruktorokat fel kell használni. Csak ha a helyi szervek nem orvosolnák a hibákat, visszük tovább a központi szervekhez. [...] ⁶⁵

ANIC, f. 27. Uniunea Populară Maghiară, d. 183/1951. 121–124. f. Hitelesített jegyzőkönyv.

65 Az önkéntes aktív politikai neveléséről szóló részt nem közöljük.

78. Az MNSZ Végrehajtó Irodájának határozata a jobboldali elhajlásról

Bukarest, 1952. április 12.

Határozat

Az MNSZ Végrehajtó Irodájának bővített ülése⁶⁶ áttanulmányozta Pártunk Központi Bizottságának zárt levelét, amely feltárja a párt helyes vonalától történt jobboldali elhajlást⁶⁷, valamint annak gyökereit előidéző tényezőit és gyakorlati megnyilvánulásait. E rendkívül fontos dokumentumból ülésünk résztvevői megértették, hogy ez az elhajlás attól a helyes pártvonalától, amelyet Gh. Gheorgiu-Dej elvtárs jelentése és az ennek alapján elfogadott párthatározat az 1949. március 3–5-i plenárison a parasztkérdésben meghozott⁶⁸, a proletárdiktatúra s a munkás-paraszt szövetség helytelen értelmezésével komolyan veszélyeztette hazánkban a szocializmus építését.⁶⁹

A végrehajtó iroda bővített ülésének résztvevői a zárt levelet úgy tekintik, mint pártunk erejének, a Központi Bizottság egységének újabb igazolását. A zárt levél, amellett, hogy harcra mozgósít bennünket, a jobboldali elhajlás ellen s a párt irányvonalának gyakorlati alkalmazására – lesújt a pénzügyminisztériumba és más állami szervekbe befurakodott párt és államellenes elemekre, mint amilyen Jakab⁷⁰ és Vijoli.⁷¹

A végrehajtó iroda ülésének résztvevői teljes egészében magukévá teszik a Központi Bizottságnak azt a megállapítását, hogy Luca Vasile elvtárs több fontos kérdésben letért a március 3–5-i plenárison meghúzott irányvonalától, s a tőkés elemeknek, valamint a kapitalizmust szülő tényezők erejének a lebecsülésével az

66 A Végrehajtó Iroda ülésének jegyzőkönyvét nem találtuk meg, ellenben az MNSZ Végrehajtó Irodájának iratai között fennmaradt az MNSZ központi pártaktívája 1952. március 31-i rendkívüli ülésének jegyzőkönyve, amelynek egyetlen naprendi pontja az RMP KB zárt levelének feldolgozása volt. ANIC, f. 27. UPM, d. 193/1952. 29–31. f.

67 Az ún. „jobboldali elhajlás” vádjának megkonstruálása az Ana Pauker–Vasile Luca–Teohari Georgescu neve által fémjelzett csoport eltávolítását szolgálta a párt- és államvezetésből. A csoport kiiktatása semmi esetre sem tekinthető a születőben lévő nemzeti kommunizmus első jelének, hanem inkább a Dej és az általa vezetett frakció sikeres manőverének, amely csoport sikeresen kihasználta Sztálin paranoiáit (zsidókérdés), hogy megerősítse az ellenőrzést az RMP apparátusa fölött és megszüntesse a párton belüli hatalmi központokat. *Tismăneanu*, 2005. 170. p.

68 Az RMP Központi Vezetősége a fent említett ülésén döntött a „mezőgazdaság szocialista átalakításáról”, vagyis Romániában ekkor vette kezdetét a kollektivizálás.

69 A „jobboldali elhajlásban” résztvevők elleni egyik legfontosabb vádpont a nemzetgazdaság alácsúszása volt. A kizártak közül Luca pénzügyminiszterként a pénzügyi reformért volt felelős, Ana Pauker pedig a mezőgazdaság kollektivizálásáért. A letartóztatottak között találjuk a korabeli román pénzügyi vezetés majdnem teljes vezérkarát. A téma feldolgozására lásd: *Levy*, 2002. 168–188. p.

70 Utalás Jakab Sándor pénzügyminiszter-helyettesre. 1952. március elején menesztették állásából.

71 Utalás Aurel Vijolira, aki a Román Népköztársaság Bankjának elnöki tisztségét látta el. 1952. március elején menesztették állásából.

osztályharc mechanikájának nem marxista értelmezésével nagy mértékben járult hozzá a jobboldali elhajlás létrejöttéhez és annak gyakorlati érvényesítéséhez.

Az ülés résztvevői a zárt levél alapján elemezték ki az MNSZ tevékenységét és megállapították a következőket⁷²: a MNSZ annyiban járult hozzá a jobboldali elhajlás gyakorlati érvényesítéséhez, amennyiben nem harcolt eléggé határozottan és következetesen a Párt március 3–5-i határozatának megvalósításáért. Kétségtelen a MNSZ tevékenységét egészében a párt irányvonalát meghatározó lenini–sztálini tanítások s a március 3–5-i plenáris utasításai határozzák meg. Ennek ellenére a vezetésben és az alsóbb szervezetek unkájában olyan hibák és hiányosságok mutatkoznak, amelyek a múltban feltétlenül hozzájárultak a jobboldali elhajlás létrejöttéhez, ma pedig feltétlenül akadályt jelentenek a jobboldali elhajlás elleni küzdelemben. Ezek a hiányosságok a következők:

a.) Számos szép siker ellenére általában lanya volt helyi szervezeteink, aktivistáink részéről a tőkés elemek és mindenekelőtt a kulákok elleni küzdelem. Nem tudtuk eléggé fokozni, különösen a magyar szegényparasztság osztályharcos éberségét. Nem voltunk elég éberek magunk sem s aktivistáink sem. A kulákság elleni küzdelmet nem egy esetben leszűkítettük arra, hogy a helyi szervezetekben még megbújó kulákok kizárását kezdjük.⁷³ Kizárásuk után azonban nem törekedtünk arra, hogy további ténykedésüket is figyelemmel kísérve leleplezzük őket. Nem értettük meg eléggé mélyen azt a sztálini tanítást, hogy a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet korszakában az osztályharc nemcsak, hogy továbbfolytatódik, hanem szüntelenül élesebbé válik. A fennebb említett konkrét esetben szem elől tévesztettük azt aényt, hogy a szervezetből való kizárásuk után a kulákok és más tőkés elemek még elkeseredettebb aknamunkát kezdenek népi demokratikus rendszerünk ellen.

b.) A kulákság elleni küzdelem gyengeségei különösen a Székelyföldön mutatkoztak meg.⁷⁴ Az a tény, hogy ezen a vidéken számos kollektív gazdaságba kulákok is befurakodtak, helyi szervezeteink, aktivistáink osztályharcos éberségének gyengeségeit is mutatja. Helyi szervezeteink vezetőségei, tartományi és rajoni aktivistáink nem egy esetben ellenezték azt, hogy kulákok és más kizsákmányoló elemek, mint „jógazdák”, mint a falu „kulcsemberei” befurakodjanak a kollektív gazdaságokba.

A kizsákmányoló elemek elleni küzdelem bizonyosfokú lanyhasága természetesen azt eredményezte, hogy – különösen a Székelyföldön a polgári nacionalizmus-

72 A Miron Constantinescu által 1952. április 25-én Dej részére összeállított, a nemzetiségi szervezeteket elemző és azok új feladatait meghatározó tanulmány szerint minden nemzetiségi szervezet számára feladatul tűzték ki a nacionalizmus elleni harcot, azonban a harc fő csapásiránya nemzetiségként különbözött. Az MNSZ-ben a csapásirány a kulákság elleni harc, zsidó nemzetiségi szervezetben a cionizmus elleni, a németek szervezetében a hitlerista faszizmus elleni fellépés volt. Minden nemzetiség körében, főleg az ukránok és németek körében, ahol erősebb volt az antiszemitizmus, meghirdették az antiszemitizmus elleni küzdelmet is. ANIC. f. CC al PCR, Secția Organizatorică, d. 18/1952. 1–21. f.

73 Az 1951 végéig az MNSZ-ből 3511 kulákot zártak. Az MNSZ tagkönyvcseré egy jó alkalomnak bizonyult a kulákkizárások felgyorsítására, így 1952 júniusra már mintegy 2235 kulákot zártak ki. ANIC. f. 27. UPM, d. 191/1952. 62–63. f.

74 A Maros tartományra vonatkozó kulákkizárásokra lásd: *László*, 2005.

sovinizmus, az elvtelen „magyar egység” elleni küzdelmünk sem hozta meg a kívánt eredményeket. A MNSZ – számos szép eredménye ellenére – nem tudta eléggé mélyen tudatosítani a központi aktívában s főleg a tagságban, hogy a polgári nacionalizmusnak és főleg sovinizmusnak osztályalapjai vannak, vagyis a nacionalizmus elleni küzdelem nem választható el a kulákság elleni küzdelemtől. Az a tény, hogy egyes aktivistáink és egyes helyi szervezeteink a nacionalizmus elleni küzdelem kérdését elválasztják a kulákság konkrét leleplezésének feladatától, kétségtelenül azt igazolja, hogy szervezetünkben – léteznek még a békülékenység elemei, amelyeket ki kell irtani.

c.) A MNSZ egyik fő hiányossága, amellyel hozzájárult a jobboldali elhajlás gyakorlati érvényesüléséhez, az, hogy – bár tapasztalta – mégsem küzdött eléggé a tőkés elemeknek tett engedmények ellen. Úgy vélte, hogy a kvóta és adó kivetések kérdése csupán az illetékes gazdasági és pénzügyi szervezetekre tartozik. E felfogás következménye az volt, hogy nem mozgósítottuk tagságunkat az adófizetés kötelezettségei alól kibújt kulákok leleplezésére és ezzel párhuzamosan a saját állam iránti kötelezettségeink teljesítésére. A múlt esztendőben indított beszolgáltatási verseny kétségtelenül szép eredményeket hozott, hibája volt azonban, hogy a versenyre kelt helyi szervezetek nem leplezték le a beszolgáltatást szabotáló kulákokat és más kizsákmányoló elemeket.

Meg kell állapítanunk mi magunk is hibásan értelmeztük a munkásosztály és a dolgozó parasztság szövetségének tartalmát, célját, amikor nem figyeltünk fel arra, hogy a kulákok mind fokozottabb korlátozásának elve nem érvényesül eléggé falvakon, ezzel egyidejűleg pedig a dolgozó parasztság nem megerősödött anyagi helyzetének megfelelően veszi ki részét a szocializmus építéséből és az építés terheinek a viseléséből. Ideológiai, szervezési, nevelői munkánkban nem érvényesült eléggé a Pártunknak az a tanítása, hogy a szervezetek a parasztságnak nem valamelyes „érdekvédelmi” szervezetei, hanem mindenekelőtt a munkásosztály és a dolgozó parasztság szervezetei, annak érdekében, hogy a dolgozó parasztság minél hathatósabban kapcsolódjon be a szocializmus építésébe. A szervezetek szerepének ez a hibás értelmezése abban nyilvánult meg, hogy nem szorgalmaztuk tagságunkat a szervezetekkel kötött szerződések előírásainak teljesítésére, a kölcsönök visszafizetésére, a felvásárlási tervek százszázalékos teljesítésére, stb.

A hibák okait elemezve az ülés résztvevői megállapították, hogy azok mindenekelőtt a központi aktíva, valamint a tartományi, rajoni és helyi vezetőszerveink ideológiai gyengeségeiben rejlenek. Ezért a fenti hibák minél gyorsabb és hatásosabb kiküszöbölése érdekében a végrehajtó iroda elhatározta, hogy:

1.) az ideológiai, politikai nevelés fokozásával, alaposabb megszervezésével, a parasztkérdésben hozott párthatározatok újbóli feldolgozásával, az utcafelelősi hálózat jobb irányításával, a már elkezdett kulák-kizárási akció határozottabb továbbvitelével megerősítjük helyi szervezeteink osztályharcos szellemét. E munkában különös tekintettel leszünk Sztálin tartományi szervezeteink megerősítésére és általában a Székelyföldön végzett munkánk megjavítására;

2.) konkrét intézkedéseket teszünk, hogy a begyűjtés, az adóztatás, a szövetkezeti árucseré, a termelési szerződés-kötések s más ilyen kérdésekkel kapcsolatban felismert hiányosságainkat a Párt és minisztertanács március 7-i határozata szellemében kiküszöböljük;

3.) a nacionalizmus, sovinizmus elleni harc eredményesebbé tétele az elvtelen „magyar egység” felszámolása, az osztályharcos szellem fokozása és elmélyítése, a békülékenység kiirtása érdekében a Végrehajtó Iroda szükségesnek látja s intézkedéseket tesz, hogy vezetősége s egész aktívája osztályösszetételét megjavítsa, alkalmas munkáselemekkel megerősítse.

A Magyar Népi Szövetség Végrehajtó Irodája a zárt levélbe foglaltakat magáévé téve újból kihangsúlyozza, hogy a magyar dolgozó parasztság soraiban végzett munkáját a jobboldali elhajlás következményeinek felszámolásáért indított harc szolgálatába állítja. Ugyanakkor leszögezi, hogy ebben a munkában állandó útmutatója, vezérfonala az a határozat, melyet Munkáspártunk szeretett főtitkára Gheorghiu Dej elvtárs jelentése alapján a március 3-5-i plenáris hozott a parasztkérdésben. A Magyar Népi Szövetség tudatában van annak, hogy csak akkor tudja eredményesen mozgósítani a párt által kitűzött feladatok teljesítésére a dolgozó magyar parasztságot, ha egy pillanatra sem téveszti szem elől a munkásosztály általános érdekeit, melyek ugyanakkor a dolgozó magyar parasztság érdekeit is jelentik.

A Magyar Népi Szövetségnek szilárd elhatározása az, hogy hiányosságainak kiküszöbölésével a kulákság, az üzérkedés, valamint a sovinizmus, nacionalizmus elleni harc fokozásával, a mezőgazdaság szocialista átalakításában, a társulatok szervezésében végzett munkájával az eddigieknél sokkal jelentősebb eredményekkel járuljon hozzá ahhoz a küzdelemhez, amelyet drága hazánk, a Román Népköztársaság dolgozó népe vív a Pártunk és Gheorghiu-Dej elvtárs vezetésével a szocializmusért, a békéért.

ANIC, f. 27. Uniunea Populară Maghiară, d. 193/1952. 36-38. f. Tisztázat.

79.

Az MNSZ tartományi szervezeteinek jelentése az alkotmány-tervezet és a Magyar Autonóm Tartomány létrehozásának feldolgozásáról

Bukarest, 1952. augusztus 5.

Az alkotmány-tervezet⁷⁵ feldolgozását a különböző tartományokban⁷⁶ az MNSZ KIB⁷⁷ küldöttei vezették le július 26–29. között. A küldöttek 9 területi székhelyen dolgozták fel az alkotmány-tervezetet az alkalmazottak és a területi bizottságok részvételével. A feldolgozásokon több mint 93 alkalmazott aktivista és a területi bizottságok 59 tagja vett részt.

Segesvár rajon és Beszterce rajon aktivistái (3–3 személy) hiányoztak a feldolgozásról, mert nem értesítették őket időben, hogy Marosvásárhelyre, illetve Kolozsvárra utazzanak. Folyamatban van ennek a hiánynak az orvoslása.

A feldolgozás előtt az aktivisták egyénileg tanulmányozták az alkotmány-tervezetet, Sztálin elvtárs jelentését a Szovjetunió 1936-os Alkotmányáról és más megadott újságcikkeket.⁷⁸ A feldolgozás után kérdéseket tettek fel, a válaszok után következtek a beszélgetések. Sztálin, Arad, Temesvár és Maros tartományokban az alkotmány-tervezetet és a felmerülő problémákat szemináriumokon is megbeszélték.

A feldolgozásokon a következő fontosabb kérdéseket tették fel:

Miért van szükség a régi Alkotmány kicserélésére?

Az új Alkotmányt a jelenleg is működő Nagy Nemzetgyűlés vagy az újonnan megválasztott Nagy Nemzetgyűlés fogja megszavazni?

A Magyar Autonóm Tartomány közigazgatása kétnyelvű lesz?

Miért hozták létre a Magyar Autonóm Tartományt?⁷⁹

A Magyar Autonóm Tartományból a diákok mehetnek máshová iskolába, egyetemre (például Kolozsvárra)?

A Magyar Autonóm Tartomány területi működési szabályzatát⁸⁰ a nemrég működő vagy az újonnan megválasztott Néptanács dolgozza ki?

Milyen elvek alapján fogják kidolgozni a Magyar Autonóm Tartomány működési szabályzatát?

75 Az 1951–1952 során kidolgozott és a szovjet változtatásokkal ellátott alkotmánytervezetet az RMP PB 1952. július 10-én vitatta meg és az elkészített tervezetet július 18-án bocsátotta vitára a sajtóban.

76 Tartományok a megye rendszer 1950. szeptember 6-ai közigazgatási reform általi felszámolása után jöttek létre. Az országot 28 tartományra és 117 rajonra osztották fel.

77 Központi Intézőbizottság

78 Az Alkotmány az 1936-os szovjet Alkotmány alapján készült, szovjet tanácsadással, az új alaptörvény a nemzetiségek tekintetében is átvette a sztálini nemzetiségi integrációs modellt. A korábbi tömegszervezeten keresztüli (MNSZ) modell helyét átvette az autonóm terület, mint integrációs keret.

79 A MAT létrehozására vonatkozó forrásokat közli: *Bottoni*, 2003. 198–240. p.

80 A MAT működési szabályzatát az újonnan megválasztott tartományi néptanácsnak kellett volna kidolgoznia, amit jóváhagyás végett fel kellett volna terjesztenie a Nagy Nemzetgyűléshez. Erre azonban nem került sor, a működési szabályzat nem készült el.

A Magyar Autonóm Tartomány létrehozása nem okozza a lakosság tömeges áttelepülését?

Az Alkotmányt újra módosítják, ha már nem létezik a kapitalista tömb?

Mikor alkalmazzák az „aki nem dolgozik, ne is egyen!” elvet?

Mi a különbség a Szovjet Autonóm Köztársaság és a Magyar Autonóm Tartomány között, mi valósul meg nálunk?

A népi demokrácia miért védi a magántulajdont?

A Magyar Autonóm Tartomány rajonjaiban törvényszék vagy népi bíróságok fognak működni?

Mi lesz a közigazgatás nyelve a román falvakban a Magyar Autonóm Tartomány területén?⁸¹

Újraavasztják az idén a Néptanácsok 1950-ben megválasztott küldötteit?

Miért nem hoztak létre autonóm rajonokat a többi nemzeti kisebbség számára?

Lesz-e lehetőségünk egyes közalkalmazottaknak, hogy Marosvásárhelyre költözzenek, ha ezt igénylik?

A Kolozsváron működő kulturális intézményeket átköltöztetik Marosvásárhelyre?

Mi lesz az MNSZ szerepe a Magyar Autonóm Tartományban?

Mely megbeszéléseken nem vehetnek részt a népi ülnökök?

Az elvtársak megválasztották a fenti kérdéseket.

A szemináriumokon és megbeszéléseken kiderült, hogy az elvtársak már korábban tanulmányozták az anyagot. Konkrét példával bemutatták a kapitalista országok alkotmánya és a mi alkotmányunk közötti különbségeket. Rámutattak arra, hogy a Magyar Autonóm Tartomány megalapítása még jobban elmélyíti a nemzeti kisebbségek és a román nép barátságát: az alkotmány-tervezetbe foglalt összes jog vonatkozik a nemzeti kisebbségekre is, és az ország törvényei kötelező érvényűek az összes tartomány számára.

A megbeszéléseken az aktivisták kötelezettséget vállaltak, hogy oly módon tevékenykedjenek, hogy a munkásemberek mind megismerjék az alkotmány-tervezetet.

A reakció egyes helyeken megpróbált zavargásokat kelteni azáltal, hogy tendenciózus nacionalista kérdéseket tett fel, és különböző híreszteléseket terjesztett.

Például Kobátfalván (Udvarhely rajon) az MNSZ aktivistáját megkérdezték, hogy ezután kitűzhetik-e a magyar zászlót? Karcfalván egy aktivistától megkérdezték, hogy a Magyar Autonóm Tartomány külön hadsereget tart-e majd fenn?

A területi vezetőség utasításokat kapott, hogy szálljon ki a helyszínre, és vizsgálja meg, hogy kitől származtak a kérdések. Takó oktatót a Sztálin tartományban megkérdezték, hogy a románok maradhatnak-e a Magyar Autonóm Tartomány

81 A bukaresti magyar követ, Pataki László az 1952. augusztus 1-én kelt jelentésében a következőképpen írta le a székelyföldi közhangulatot: „számos székelyföldi faluban »Megint magyarok lettünk« kiáltással fogadták az autonómia hírét.” Közli: *Vincze*, 2003. 164. p.

területén. Kézdivásárhely rajonban híresztelések terjednek, hogy a székely régiók miután már nem tartoznak egy tartományba Sztálinvárossal⁸², többé nem kapnak semmilyen nehézipari terméket vagy petróleumot. Nagybánya tartományban elterjedt az a híresztelés, hogy magyar iskolák ezután csak a Magyar Autonóm Tartomány területén fognak működni. Az aktivisták leküzdtek a reakciók híreszteléseit.

Az MNSZ tartományi és rajoni bizottságai az NDF⁸³ bizottságai keretében működnek, a helyi (községi) bizottságokhoz hasonlóan Bihar tartományt kivéve. Az MNSZ rajoni aktivistáit Újszékelyen nem sikerült bevonni az NDF tevékenységébe. Ugyanígy Szalontán az NDF helyi vezetőségébe nem sikerült bevenni az MNSZ tagjait. Az aktivisták jelentették ezt a hiányt a tartományi NDF-nek.

A tartományi feldolgozások után munkaterveket állítottak össze a rajoni önkéntes aktivisták felkészítésére, hogy ezek aktívan részt vehessenek a községekben tartott feldolgozásokban.

Az MNSZ Központi Bizottsága utasításokat adott a tartományi (rajoni) szervezeteknek, hogy lépjenek kapcsolatba az NDF megfelelő bizottságaival, és a kapott utasításoknak megfelelően állítsák össze a munkatervet a feldolgozások lebonyolítására a tagok, illetve a helyi szervezetek számára.

ANIC, f. 27. Uniunea Populară Maghiară, d, 191/1952. 70–72. f. Román nyelvű tisztázat.

82 Brassó korabeli megnevezése.

83 Népi Demokrácia Frontja – Frontul Democrației Populare

80.

Juhász Lajos elnöki kinevezésének feldolgozása a Központi Végrehajtó Iroda rendkívüli ülésén

Bukarest, 1952. szeptember 1.

Jegyzőkönyv, felvétel 1952. szeptember 1-jén az MNSZ központi Végrehajtó Iroda rendkívüli ülésén. Jelen vannak: Juhász Lajos, Otrók Ferencz, Kacsó Sándor, Bányai László, Czikó Nándor és Kurunczi András.

Napirend: Kacsó elvtárs a párt határozata értelmében átadja a szervezet vezetését Juhász elvtársnak.⁸⁴

Otrók elvtárs az ülést megnyitja és ismerteti a párt KV határozatát, amelynek megfelelően Juhász elvtárs veszi át a szervezet vezetését Kacsó elvtárstól, egyben kéri az elvtársakat, hogy ezen ülést használják fel arra, hogy Kacsó elvtársnak a hiányosságait megmutatva, adjanak segítséget, hogy a munkáját az új beosztásában eredményesebben tudja végezni.

Bányai elvtárs: a hozzászólásában rámutatott arra, hogy Kacsó elvtárs sok olyan tulajdonsággal rendelkezik, amit nagyon komolyan tud értékesíteni a szocializmus építésében. Kacsó elvtárs az utóbbi időben komolyan elmélyítette a marxista tudását is. Kacsó elvtársnak igyekeznie kell, hogy a marxista tudását használja fel a jövőbeni munkájában arra, hogy az elvi kérdésekben határozott harci állást foglalhasson, ami különösen szükséges ma kulturális téren is. Kacsó elvtárs nem lehet elnéző, és nem tanúsíthat békéltető magatartást az elvi kérdésekben, ami az eddigi munkájában többször megmutatkozott. Kacsó elvtársra leverő hatással volt az utóbbi időben, hogy a kérdése nem volt tisztázva. A párt határozata meg kell erősítse az elvtársat, és a jövőben az elvtársak szolidaritása fogja kísérni a munkájában.

Czikó elvtárs: Kacsó elvtárs a jövőbeni munkájában a gyakorlatba kell vigye a szervezeteknél tanultakat. Az elvtárs a felszabadulástól kezdve a párt által mutatott úton haladt. Kacsó elvtársnak sokat kell küzdeni az új beosztásában,⁸⁵ hogy vissza tudja verni a magyar értelmiség részéről jövő esetleges egészségtelen megnyilvánulásokat, amit az elnökségről való leváltását illeti. A párt helyesen látja, amikor egyes elvtársakat – akik hosszú időn keresztül vannak egy helyben – más beosztásba tesz.

Kacsó elvtársnak hibája, hogy nem foglal határozott álláspontot egyes kérdésekben, és nem áll ki a véleménye mellett. Az elvtársnak sokat kell tanulnia a párt dokumentumokból, hogy a párt hogyan teszi a kérdést a megbékélés

84 A Végrehajtó Iroda 1952. július 17. ülésén Révi Ilonát eltávolították a Végrehajtó Irodából. ANIC, f. 27. d. 193/1952. 121–127. f.

85 Kacsó Sándor lemondatása után az Állami Irodalmi és Művészeti Kiadó kolozsvári szerkesztőségének munkatársaként dolgozott, ill. az Irodalmi Könyvkiadó kolozsvári magyar fiókját vezette (1952–1968) egészen nyugalomba vonulásáig.

politikájával szemben. Az elvtársnak nem szabad hogy engedje magát befolyásolni a további munkájában, és mindenkor ki kell álljon az álláspontja és a párt vonala mellett.

Juhász elvtárs: Kacsó elvtárs a munkájában az ellentéteket igyekezett békés úton elintézni, igyekezett az ellentéteket egyengetni. Kacsó elvtárs, különösen amióta a görög bizottságban fennállott hibákat feldolgozták⁸⁶, nagyon komoly segítséget jelentett a szervezeti munkában.

Kacsó elvtárs maga is tudatában van annak, hogy a fejlődés egy olyan szakaszába érkezünk, amikor egyes változásokat kell eszközölnünk szervezetünk vezetőségében, ami azonban az elvtársat mégis egy bizonyos mértékig leverte.

Szervezetünknek komoly segítségre lesz szüksége Kacsó elvtárs részéről, hogy segítsen visszaverni a reakció hangját, aki igyekezni fog az elvtárs leváltását saját céljaira felhasználni.

Az elvtárs az utóbbi időben teljesen összeroppant, ami helytelen részéről, és az új munkahelyén komolyan kell harcolnia, hogy bebizonyítsa, hogy pártunk átformálta, továbbra is hű tagja és harcos katonája kell legyen pártunknak.

Otrok elvtárs: Nem egészen két éve ismerem Kacsó elvtársat. Az elvtárs a munkákat igyekezett mindig időre elvégezni, komoly támogatást kaptam az elvtárstól, különösen, ami az írást illeti. Kacsó elvtárs fejlődött, komolyan tanult, szervezeti szempontból is komoly segítséget nyújtott a különböző kérdések megoldásában, a bírálati egészségesek.

Kacsó elvtárs egyes esetekben határozott álláspontot foglalt el a kérdésekben, de a legtöbbször békülékeny magatartást tanúsított, és nem állott ki az álláspontja mellett. Nem bíralt eléggé, holott nagyon sokszor észrevette a hibákat, és komolyan tudott volna segíteni a bírálatival. Kacsó elvtársnak ezen magatartása hozzájárult ahhoz, hogy a Végrehajtó Iroda tagjai között a bírálat szelleme nem fejlődött ki eléggé. Az elvtárs sokszor úgy érezte, hogy mellőzve van egyes munkákban, ami hetekig meglátszott a munkájában. Kacsó elvtársnak nem lett volna szabad, hogy elveszítse a fejét, mert tudnia kellett volna, hogy a párt mellette áll.

Meg vagyok győződve, hogy a fejlődés az elvtársnál nem fog megállni, és a kérdésének a rendezése hozzásegíti, hogy a jövőben is eredményesen fog tudni dolgozni. Kezdetben az elvtársnak komoly nehézségei lesznek, hogy vissza tudja verni azokat a kérdéseket, amelyek a leváltásával kapcsolatosan felmerülnek. Kacsó elvtárs az új munkahelyén a jövőben komoly segítséget adhat pártunknak és rendszerünknek.

Kacsó elvtárs: Én magam sürgettem a kérdésemnek valamilyen formában való rendezését. A múltban én magam sem voltam harcos magatartású, volt bennem egy bizonyos fokú nyugodt magabiztosság, hogy nem voltam kiszolgálója a fasizmusnak. A verifikálásnál⁸⁷ kiderült – amit később magam is megvizsgáltam – hogy a múltban nem foglaltam el harcos álláspontot a kérdésekkel szemben. A

86 A kérdésre vonatkozólag lásd a 74–75. sz. iratokat és jegyzeteit.

87 Az MNSZ tagságának felülvizsgálása 1948-ban vette kezdetét.

verifikálás óta többször felmerült bennem a kérdés, hogy az MNSZ élén már nem vagyok a helyemen.

Ami a hibáimat illeti – eltekintve a kezdeti nehézségektől – nem voltam elég határozott, ami visszahatott a munkámra. Súlyos terheket hordok a múltból magammal, a polgári demokrácia felfogásának a terheit, ugyanakkor a származásom is hozzájárult a határozatlan magatartásomhoz. Még ma is él bennem az a magatartás, hogy a jövőmet nem látom biztosnak. Úgy érzem, és meg vagyok győződve, hogy vissza tudom verni a reakciónak mindenféle megnyilvánulását, ami a leváltással kapcsolatban felmerül. Kérem az elvtársaknak a segítségét a jövőben is, hogy az új beosztásomban meg tudjam állni a helyemet.

A másik hibám az, hogy békítő álláspontot foglalok el bizonyos kérdésekben, nem tudom gyorsan felismerni, hogy a különböző problémák felmerülésénél elvi kérdésekről van-e szó, vagy pedig csak személyes ellentétről. Nem mondhatom nyugodt lelkiismerettel, hogy már átformálódott annak ellenére, hogy sokat tanultam. Minden erőfeszítést meg fogok tenni, hogy teljesen átformálódjak.

A szervezetnél végeztem eredményes munkát is, azonban mikor Juhász elvtárs elkerült a verifikáláshoz, nem tudtam megállni a helyemet, ami a vezetést és a kezdeményezést illeti. Az utóbbi időben úgy éreztem, hogy mind több olyan meglátásom van, ami a kérdések helyes mérlegelését illeti.

Ha bíráltam, a bírálatokat nem használtam elvszerűen az üléseken, hanem a legtöbb esetben magánbeszélgetés formájában. A Végrehajtó Iroda üléseken a legtöbb esetben az elvtársaktól sem kaptam meg a megfelelő segítséget, sokszor láttam, hogy Otrók elvtársnak nem volt velem azonos véleménye, amit azonban nem hozott nyilvánosságra az üléseken, ugyanúgy Juhász elvtárs sem adott meg minden segítséget, hogy a bírálat szelleme kialakuljon a Végrehajtó Iroda üléseken.

Amióta a Végrehajtó Iroda tervszerű munkát végez, komolyan megjavultak a munkák a szervezetben. Továbbra is komoly kérdése kell maradjon a Végrehajtó Irodának a tervszerű munka.

Kérem az elvtársakat, hogy abban az esetben, ha a reakció megnyilvánul a leváltással kapcsolatban, adjanak módot, hogy felszólalhassak, és véleményt mondhassak.

Én bízom a pártban, teljesen átérzem, hogy a szocializmusért harcolni egy nemes dolog, és ez a belső érzés és a tudásom kell hogy aktivizáljon a jövőben a munkámban. Kérem az elvtársak segítségét a jövőben is, amire határozottan rá leszek szorulva.

Otrók elvtárs: Azt hiszem Kacsó elvtársnak a mai ülésen való kérését támogatnunk kell, ugyanúgy Juhász elvtársnak is minden támogatást meg kell adjunk a jövőben a feladatok megoldásában.⁸⁸

88 Egy 1952. szeptember 23-i magyar diplomáciai jelentés szerint. Luka László letartóztatása után nemcsak a párt központi vezetését tisztították meg az embereitől, hanem ez alkalommal vidéken is egy újabb letartóztatási hullám sújtotta a magyar értelmiséget (Jordáky Lajost 12, Demeter Jánost 10, Csögör

Juhász elvtárs: Pártunk bizalmát köszönettel fogadom, és igyekszem mindent elkövetni, hogy pártunk bizalmának, és ezen határozatnak eleget tehessek.

Ezzel az ülés napirendje kimerült, és Juhász elvtárs az ülést bezárta.

K. m. f.

ANIC. f. 27. Uniunea Populară Maghiară, d. 193/1952. 129–131. f. Tisztázat.

Lajost 6, Balogh Edgárt 7, Székely Sándort 3 évre ítelték); leváltották a Bolyai egyetem rektorát, Nagy István író; leváltották, majd le is tartóztatták Veress Pált, Kolozsvár város néptanácsának elnökét; Kacsó Sándort is megfosztották egyetemi tanszékétől. Közli: *Vincze*, 2003. 167–168. p.

81.

Az MNSZ vezető aktivistáinak és az RMP képviselőinek közös ülése, ahol megvitatták az önfeloszlatás határozattervezetét

Bukarest, 1953. február 18.

Jegyzőkönyv

készült az MNSZ vezető aktivistáinak az RMP KV titkárával, Mogyorós⁸⁹ elvtárrsal való megbeszélése alkalmával 1953. február 18-án.⁹⁰

Jelenlévők:

Mogyorós Sándor elvtárs, az RMP KV titkára, Petre Borilă elvtárs, az RMP Politikai Bizottságának tagja és Szenkovics Sándor, Juhász Lajos, Otrók Ferenc, Varga János, Szoth Ilona, Czíkó Ferdinánd, Czíkó Lőrinc, Kukta Mária, Mérai Imre, Ady András [*helyesen: László*], Erdei Árpád, Robotos Imre, Sütő András, Kis-Benke György elvtársak.

Napirend: Az MNSZ Végrehajtó Irodája részéről az RMP KV elé terjesztett javaslat bemutatása és megvitatása.

Mogyorós elvtárs Juhász elvtársnak adja át a szót, hogy az MNSZ Végrehajtó Irodájának javaslatát bemutassa.

Juhász Lajos elvt., az MNSZ elnöke a következőkre mutat rá: az MNSZ Végrehajtó Irodája az MNSZ eddigi szerepét és tevékenységét alaposan áttanulmányozta. E tevékenység során arra a következtetésre jutott, hogy a MADOSZ, majd később az MNSZ nagymértékben hozzájárult Pártunknak a kizsákmányolás elleni és a nép szabadságáért folytatott küzdelméhez. A MADOSZ-t a Párt kezdeményezésére alapították, és tevékenységét mindig is a Párt irányítása alatt fejtette ki.⁹¹

Juhász elvtárs beszámolójában a MADOSZ, illetve az MNSZ történetét és eddigi tevékenységét, valamint azokat a forradalmi változásokat elemezve, amelyek nemrég történtek országunkban, rámutat arra, hogy hazánkban – a Román Népköztársaságban – megoldódott a nemzetiségi kérdés.⁹² Fejlődésünk olyan szintre jutott, amikor egy nemzeti alapokon létrejött politikai szervezet fennállása a továbbiakban teljesen fölösleges. Az MNSZ teljesítette azt a történelmi feladatot,

89 Mogyorós Sándor

90 Az RKP KV Titkárságának irattárában fennmaradt egy hasonló témájú és azonos résztvevőkkel lezajlott ülésnek az jegyzőkönyve. Ez a jegyzőkönyv az ülést február 19-re datálja, és maga a jegyzőkönyv is hosszabb. Az iratot közölték: *Vincze*, 2003. 169–172. p., valamint *Nastasă*, 2002. 730–736. p.

91 A MADOSZ-t a szintén kommunista irányítású 1933-ban alakított Országos Magyar Párt Ellenzéke szervezetből hozták létre. A 1934-ben a MADOSZ-t nemzetiségi „forradalmi” szervezetté alakították át.

92 Az év elején Gheorghiu-Dej bejelentette, hogy Romániában megoldódott a nemzetiségi kérdés. *Igazság*. 1953. január 29.

amit a Párt irányozott elő számára.⁹³ Éppen ezért a Végrehajtó Iroda arra a következtetésre jutott, hogy az RMP KV elé egy javaslatot terjesszen, amelyben az MNSZ önfeloszlatását kéri.

A beszámoló után Juhász elvtárs felolvassa a Végrehajtó Bizottságnak az önfeloszlatásra vonatkozó határozattervezetét.⁹⁴

A javaslat megtárgyalása céljából több elvtárs is szót kért:

Szenkovics Sándor elvtárs: úgy gondolja, hogy a javaslat teljes mértékben jogos és időszerű. Rámutat arra, hogy ennek a kérdésnek a felvetését maga a mindennapi élet tette szükségessé, valamint azok a hatalmas politikai, gazdasági és kulturális átalakulások, amelyek hazánkban a felszabadulás után történtek. Egyúttal megemlíti, hogy a határozattervezet szövegében némely olyan kifejezés is található, amelyek véleménye szerint helytelen értelmezésekre adnak lehetőséget. Így például a határozattervezetben nem azt kell hangsúlyozni, hogy az MNSZ további fennállása lehetőséget nyújtana az osztályellenségnek, hogy ezt a saját céljaira használja fel, hanem inkább arra kellene hangsúlyt fektetni, hogy az MNSZ teljesítette történelmi küldetését és a továbbiakban már nem szolgálhatja társadalmi fejlődésünket. Végül arra hívja fel a figyelmet, hogy az önfeloszlatás szükségességét a gyűléseken a tömegek maguk kell javasolják, hogy véletlenül se keltsék azt a látszatot, hogy a feloszlatás csak a felsőbb szervek rendelkezése nyomán jött létre.

Ady András [helyesen: László] elvtárs: a javaslatot jogosnak és megalapozottnak tartja. Hazánkban a nemzetiségi kérdés megoldódott. A szocializmus építésével kapcsolatos további feladatokat a Párt oldja meg. Hangsúlyozza, hogy az MNSZ szervezeteit máris az osztályellenség használja fel a nép érdekei ellen folytatott ellenséges tevékenységei során. Az MNSZ további fennállása nemcsak a magyar, de a más nemzetiségű sovinizta elemek álcázására adna lehetőséget. Ezután pár módosítási javaslatot tesz némely határozat-tervezetbeli kifejezést illetően. Rámutat arra, hogy az önfeloszlatási akció egy nagyon fontos feladat, amit alaposan elő kell készíteni. Ennek a feladatnak a végrehajtásához a Párt segítségét kéri. Újra hangsúlyozza, hogy az önfeloszlatás egy igen kényes kérdés, főleg ami az osztályellenséget illeti.

Mogyorós elvtárs megjegyzi: Vajon csak az osztályellenséget illetően? Hiszen az MNSZ további fennállása ellenkezik hazánk munkásságának érdekeivel. A feloszlatás tehát a munkások érdekében történik. Figyelembe kell venni azonban azt is, hogy a jövőben milyen eszközökkel és hogyan fogja majd az osztályellenség megpróbálni félrevezetni a magyar munkásosztályt ezzel a kérdéssel kapcsolatosan. Meg kell tehát előznünk az osztályellenség cselszövéseit, de az önfeloszlatással kapcsolatosan ne legyenek aggodalmaink.

93 Az RKP/RMP az MNSZ-ben és a nemzetiségi szervezetekben egy integrációs lehetőséget láttak, a kisebbségeket a saját szervezeteiken keresztül szerették volna integrálni a román államba. A sztálini mintájú 1952-es Alkotmány megszavazásával és a MAT létrehozásával a sztálini nemzetiségpolitika valósult meg, és a nemzetiségi szervezetek integrációs szerepe a Párt szempontjából megszűnt.

94 Lásd a következő iratot.

Czikó Ferdinánd elvtárs: a javaslatot jogosnak tartja. Rámutat arra a tényre, hogy a MADOSZ-t a Párt hozta létre, hogy a magyar munkásosztály tagjait bevonja a dolgozó nép ügyéért folytatott küzdelmébe. Rámutat, hogy az MNSZ fontos tevékenységet fejtett ki a Párt vezetése alatt. Manapság viszont, a jelenlegi fejlődési szakaszban, amikor hazánkban a nemzetiségi kérdés megoldódott, és amikor a munkásosztály nemzetiségre való tekintet nélkül néptanácsokba, szövetkezetekbe, stb. szerveződik, indokolatlan az MNSZ-nek, ennek a nemzeti alapokon létrehozott magyar munkásszervezetnek a további fennállása. Hangsúlyozza, hogy a feloszlathoz egy nagyon jól megfontolt munkatervet kell készíteni és e tevékenység során a tömegek kezdeményezéseire kell támaszkodni. Egy kevés tagból álló bizottság létrehozását javasolja, akik a határozattervezet végleges szövegét megfogalmazzák.

Czikó Lőrinc: rámutat, hogy a munkásosztály nemzetiségi alapon való szerveződése már nem jogos. Azokat az elvtársakat, akik ténylegesen végre fogják hajtani az MNSZ önfeloszlatását, nagyon jól fel kell erre készíteni.

Robotos Imre elvt.: egyetért a javaslattal, hiszen ez az egész dolgozó nép érdekeit szolgálja. Az MNSZ már nem nyújthat segítséget a Pártnak a nemzetiségi kérdés megoldásában. Az MNSZ további fennállása csak akadályt jelentene a tömegek nemzetközi szellemben való nevelésében. Robotos elvtárs rámutat, hogy Sztálin elvt. is a következőkre tanít: a nemzeti kisebbségeknek nincs szükségük formális egyesületekre. Ha a munkások nemzeti alapokon szerveződnek, eltávolodnak egymástól.

Továbbá rámutat, hogy a felszabadulás előtt és az utána következő időszakban is még szükség volt azokra a nemzeti szervezetekre, amelyek a munkásokat a proletár nemzetköziség szellemében nevelték. Viszont fejlődésünk jelenlegi szakaszában ezek a szervezetek nem tudnak már ehhez a neveléshez hozzájárulni, sőt inkább akadályozzák azt. Az MNSZ fennállása a továbbiakban csak az osztályellenség érdekeit szolgálná. Az MNSZ önfeloszlatása előrelépést jelentene a nemzeti kérdés megoldásában, hiszen ez a munkások érdekeit szolgálja. Az önfeloszlatás által súlyos csapást mérünk az osztályellenségre. Azt javasolja, hogy ezt a megjegyzést a határozattervezetbe is foglalják bele.

Sütő András elvt.: egyetért a Juhász elvt. és az eddig felszólalók véleményével, miszerint az MNSZ további fennállása már nem szükséges, hiszen nem szolgálja további fejlődésünket. Következésképpen a határozattervezet létrejötté – a fejlődési jelenlegi szintjének elérése következményeként – jogos és időszerű. Azután megemlíti, hogy terepen is meggyőződhetett arról, hogy az MNSZ helyi szervezetei inkább üres keretet jelentenek, amelyek nem szolgálhatják további fejlődésünket. Az MNSZ-nek, mint politikai szervezetnek nincsenek és nem is lehetnek már „különleges” feladatai. Eddig ez a szervezet „különleges” feladatának a sovinizmus elleni küzdelmet tekintette, ez viszont manapság egész dolgozó népünk feladatának tekinthető. Az MNSZ több más feladatát ma már a néptanácsok és más szervezetek látják el.

Úgy gondolja, hogy a határozattervezetben nem jogos azt hangsúlyozni, hogy fennáll annak a veszélye, hogy az MNSZ az ellenséges elemek álcázását szolgálja, mert az osztályellenség nemcsak az MNSZ-en keresztül próbál beférkőzni a munkásosztály körébe, hanem más szervezeteken keresztül is.

Otrok Ferenc elvtárs: rámutat, hogy a dolgozó tömegek tevékenységüket már a néptanácsok és más szervezetek keretein belül fejtik ki. Emellett az MNSZ színvonala igen leromlott, és ez hozzájárul többek között ennek [*mármint az MNSZ-nek*] az osztályellenség álcájaként való felhasználásához. Ezt bizonyítják azok az esetek is, amikor a magyar dolgozók „különálló gazdaságokat” akarnak létrehozni. Egyik oka ezeknek a megnyilvánulásoknak az lehet, hogy azokban a falvakban a magyar dolgozók egy külön szervezethez, az MNSZ-hez tartoznak. Ezután rámutat arra, hogy az MNSZ egyes kezdeményezései, amelyek látszólag jogosak és jótékony hatásúak voltak, a valóságban káros hatást fejtettek ki. Így például az MNSZ intézte a magyar nemzetiségű néptanácsi küldöttekkel kapcsolatos ügyeket, ami ezek elszigetelődéséhez vezetett, és nem szolgálja a dolgozó nép egységét.

Varga János elvt.: rámutat, hogy a határozattervezetet a való helyzetből kiindulva fogalmazták meg, hiszen sok helységben maguk a munkások tették fel azt a kérdést, hogy mi is az MNSZ feladata valójában, hiszen ők nem látják ennek pontos céljait.

Goldberger Miklós elvt.: mivel a megbeszélés során felvetődött néhány fontos kérdés a nemzeti kisebbségek⁹⁵ szervezeteivel kapcsolatosan, megjegyzi, hogy valójában nem mindig van szükség a nemzeti alapon létrehozott szervezetekre. Ebben a tekintetben Pártunk a sztálini tanításokat tartja szem előtt. És a Párt, éppen ezen tanítások figyelembevételével, a nemzetiségek szervezeteit a munkásosztály általános ügyének rendeli alá. Ezeket a szervezeteket a Párt hozta létre, és ezek az ő irányítása alatt működtek. De a Párt mindig is küzdelmet kellett hogy folytasson azon nemzetiségi megnyilvánulások ellen, amelyek ezeket a nemzeti alapon létrehozott szervezeteket a forradalmi küzdelem útjáról le akarták téríteni és a nacionalizmus útjára próbálták terelni. Hány és hány ilyen megnyilvánulásról tudunk akár a MADOSZ, akár az MNSZ keretein belül. Ilyen volt Kurkónak a jobboldali⁹⁶, népellenes tevékenysége is. És Luca is támogatta az ilyen jellegű ellenforradalmi tevékenységeket. Ha jobban megvizsgáljuk az MNSZ KIB összetételét, megállapíthatjuk, hogy még ide is sikerült beférkőzniük a kulák, nacionalista elemeknek, akik pártellenes tevékenységet fejtettek ki. A Párt viszont nagyon éberrel vigyázott arra, hogy leleplezze ezeket a törekvéseket, és a helyes utat kövesse.

95 Ezt az új kifejezést Gheorghiu-Dej használta először az 1952. áprilisában megrendezett tanítókongresszus alkalmával. A magyar napilapok szerkesztői 1952-ben azt az utasítást kapták, hogy a két fogalmat, a korábban használat együttlakó nemzetiségek kifejezést és az új, a nemzeti kisebbségek megjelölést egyelőre párhuzamosan használhatják. *Fülöp-Vincze*, 2007. 239. p.

96 Kurkó „jobboldali elhajlására” és bírálataira lásd az 54. sz. iratot.

Ezután Goldberger elvtárs rámutat arra, hogy az MNSZ tevékenysége és feladatai most már más új szervezetekre tartoznak (a néptanácsokra stb.). Így már nem léteznek olyan „különleges” megbízatások, amelyek az MNSZ további fennállását indokolnák. Éppen ebből az okból kifolyólag az MNSZ további fennállása nemhogy szolgálná, hanem csak gátolná a szocialista fejlődést.

Továbbá rámutat, hogy az önfeloszlatás megvalósítására egy jól átgondolt munkatervet kell kidolgozni. Ennek végrehajtásával kapcsolatosan nem kell aggódni, ami a tömegek reakcióját illeti, hiszen a dolgozó tömegek örömmel fogadják majd az önfeloszlatás hírért. Természetesen az osztályellenség megpróbálja majd kihasználni ezt az alkalmat is, hogy a munkásokat félrevezesse, azok [mármint az osztályellenség], akik az önfeloszlatást úgy értelmezik majd, hogy érdekeik útjában áll, megpróbálják ezt a tevékenységet aláaknázni.

Az MNSZ további fennállása már nem a dolgozó nép érdekeit, hanem az osztályellenség érdekeit szolgálja. A munkásoknak megvannak már az olyan nagy szervezeteik (például a néptanácsok), amelyek széles tömegeket fogadnak be, és amelyek nemzetiségre való tekintet nélkül egyesítik őket a küzdelemben. Az önfeloszlatás által tehát az osztályellenségre mérünk súlyos csapást, hiszen feloszlatjuk a vidéki magyar dolgozó parasztság különálló szervezetét.

Petre Borilä elvtárs: az MNSZ javaslatát helyesnek tartja. Az a véleménye, hogy a Végrehajtó Iroda az MNSZ helyzetét és az ebből származó feladatokat a sztálini tanítások alapján ítéli meg.

Örömét fejezi ki, hogy a jelenlévők egységes magatartást tanúsítottak az önfeloszlatási javaslattal szemben. Úgy gondolja, hogy azoknak az elvtársaknak, akik az MNSZ keretein belül a Párt irányítása alatt tevékenykedtek, sikerült ideológiai és politikai szempontból olyan mértékben felemelkedniük, hogy helyesen ítélkeznek a jelenlegi fejlődésünk kérdéseiben, a nemzeti kérdésben stb. Tehát a Pártnak sikerült az MNSZ tagjait a politikai fejlődésnek egy magasabb szintjére emelni.

Petre Borilä elvtárs örömét fejezi ki azzal kapcsolatban, hogy a megbeszélés során nem merült fel lényeges ellenvetés az önfeloszlatás kérdésében.

Aztán rámutat, hogy az MNSZ további fennállása, akarva-akaratlanul, akadályt jelentene a további fejlődésben. Ha ezt az akadályt elhárítjuk, egy lépéssel előrébb vihetjük az egész dolgozó nép egységét és megkönnyítjük a magyar munkásoknak a közös küzdelemben való részvételét.

Ezután kiemeli azoknak a szervezeteknek a nevelői szerepét (pl. a kultúrott-honokét), amelyek az egész dolgozó nép öntudatát fejlesztik és nevelik.

Felhívjuk a figyelmet arra a tényre, hogy az önfeloszlatás során hangsúlyozni kell a Magyar Autonóm Tartomány óriási fontosságát a nemzetiségi problémák megoldásában. Ne elégedjünk meg azzal, hogy a jelenlévők ezen a véleményen vannak ebben a kérdésben. Még az sem elég, hogy a munkásosztály kezdi elismerni, hogy nem szükséges fenntartani az MNSZ-t. Az osztályellenség most is megfogja próbálni, hogy megakadályozza a munkánkat. Ezért úgy kell felkészül-

nünk, hogy le tudjuk leplezni őket, és meg tudjuk előzni az osztályellenség ármánykodásait.

Mogyorós Sándor elvt.: Helyesnek tartja a párt által küldött kommunisták kezdeményezését, hogy az MNSZ keretében dolgozzanak. Azt hiszi, hogy ez a pártpolitikát, tehát a munkásosztály ügyét szolgálja.

Az MNSZ történelmi szerepéről beszélve, hangsúlyozza, hogy a múltban is egyedül a Kommunista Párt volt az, amely következetesen harcolt a nemzeti kisebbségek jogaiért és az elnyomás ellen. Hangsúlyozza, hogy a MADOSZ-t egy bizonyos történelmi cél érdekében hozták létre, hogy harcoljon a nemzeti kisebbségek jogaiért. A MADOSZ-t a párt alapította és végig a párt is vezette. E nélkül, a lenini–sztálini vezetés nélkül a MADOSZ a burzsoá nacionalizmus áldozatává vált volna. Ezt bizonyítják az 1946-os udvarhelyi események is, amikor a nacionalisták meg akarták szerezni a vezetést, el akarták szakítani az MNSZ-t a párttól, és ki akarták vonni a Párt vezetése alól. De a Párt éber volt, és a próbálkozást leleplezték.⁹⁷

Mogyorós elvt. a továbbiakban bemutatja, hogy az aktivisták és az MNSZ-beli párttagok érdeme az, hogy a végsőig harcoltak a nacionalisták ellen, és harcoltak a párt által kijelölt feladatok megvalósításáért.

Mogyorós elvt. megítélése szerint a MADOSZ által kitűzött célok már nem léteznek, mivel hazánkban a nemzeti kisebbségek megkapták a jogegyenlőséget, és a párt megoldotta a nemzeti problémát.

Ami az MNSZ jelenlegi helyzetét illeti: egy idő óta észre lehetett venni, hogy fenntartása mesterségesen történik. Gheorghiu-Dej elvt. – az MNSZ tevékenységeinek pozitív eredményeit értékelve – már többször felhívta a figyelmet arra a tényre, hogy bizonyos akadályok vannak a néptanácsok megerősítésének útján. Gheorghiu-Dej elvt. kijelentésének igazságát azok az esetek is bizonyítják, amikor észlelték, hogy bizonyos falvakban a Párt és a kormány határozatait nem megfelelően alkalmazták. A vizsgálatok kimutatták, hogy ezekben a helységekből az MNSZ helyi szervezetei csak „feltételesen” fogadták el a Párt és a kormány határozatait. Bizonyos néptanácsok gyűlésein az MNSZ helyi szervezetei által szervezett ellenállást lehetett tapasztalni. Ez a tény azt mutatja, hogy azokban a helységekből az MNSZ helyi szervezetének vezetősége a nacionalista elemek hatalmába került.

Mogyorós elvt. rámutat arra, hogy az MNSZ további fenntartása nemzeti elszigetelődéshez vezet, és már most is akadályt képez a falvakban a szocializmus építésének útjában. A nemzetiségi alapon való szerveződés sok helyen hatással van a párttagok magatartására. Bizonyos helyeken az MNSZ-be küldött kommunisták az MNSZ „képviselőivé” váltak a pártban, és a párt irányvonala ellenében nyilvánultak meg. Ilyen módon bizonyos helyeken a párt alapszervezetét megpróbálták a „séreلمي” politizálás útjára téríteni.

97 Bővebben lásd a 38. sz. iratot.

Mogyorós elvt. egyetért az előterjesztett javaslattal. Véleménye szerint az MNSZ önfeloszlatása segít a következőkben:

- a. az egész munkásosztály politikai és erkölcsi egységének a folyamatos megerősítésében,
- b. hogy a Párt nevelő tevékenységét még jobb eredményekkel végezhesse a tömegek körében,
- c. a falusi magyar munkások intenzívebb bevonásában a szocializmus építésébe és az osztályellenség elleni harcba.

A következő további feladatokat jelöli ki:

1) Az MNSZ Végrehajtó Irodájának javaslatát terjesszék az RMP Politikai Bizottsága elé.

2) Miután a Politikai Bizottság elfogadja a javaslatot, dolgozzanak ki egy jól megfontolt munkatervet.

3) Az önfeloszlatás során a Párt hatékony segítséget kell hogy nyújtson. Az alapszervezetek kell hogy ismerjék a problémát, jól fel kell készüljenek a cselekvésre, hogy fel tudják világosítani az MNSZ tagjait. Az akciót úgy kell előkészíteni és vezetni, hogy azokon a helyeken, ahol az osztályellenség a felforgató tevékenységet próbál végezni, azt maguk a munkásosztály képviselői, az MNSZ tagjai leplezzék le. Ehhez meg kell hogy biztosítsuk az akció hatékonyságát, hogy ne elégedjünk meg a felmerülő problémák regisztrálásával, hanem azonnal hatékonyan cselekedjünk is.

4) Az akció sikeréhez szükséges, hogy a munka ne alulról, hanem szervezett módon felülről kezdődjön el. Az MNSZ Központi Intézőbizottsága kell hogy szervezze és irányítsa az egész akciót. Használja fel az Ekésfrontnak a tapasztalatát ebben a tekintetben.

5) Nagyon fontos kérdés, hogy milyen módon jelenik meg a probléma a munkásosztály előtt. Meg kell értessük velük, hogy mindez a magyar munkások érdekeit szolgálja.

ANIC, f. 27. Uniunea Populară Maghiară, d. 197/1953. 1–8. f. Román nyelvű tiszttázat.

82.

Az MNSZ Központi Intézőbizottságának határozata a szervezet önfelosztásáról

Bukarest, 1953. február 20.

Az MNSZ KIB

*Határozata*⁹⁸

önmaga és összes fiókszervezete

önfelosztásáról és tevékenysége megszüntetéséről

A Magyar Népi Szövetség Központi Intézőbizottsága az 1953. február 20-án tartott ülésén⁹⁹ elemezte a Magyar Népi Szövetség teljes addigi tevékenységét. A Magyar Népi Szövetség tevékenységének elemzése kimutatta, hogy ennek a munkásosztály Pártja által vezetett szervezetnek fontos szerepe volt a magyar munkásemberek mozgósításában a burzsoá-földesúri rendszer és az Antonescu-féle fasiszta diktatúra elleni harc, a horthysták és a magyar burzsoá reakciók pártjainak leleplezése, a népi demokratikus rendszer megvalósítása és megerősítése érdekében folytatott harcban.

A Magyar Népi Szövetség hozzájárult a magyar munkásemberek neveléséhez a proletár nemzetköziség, a Szovjetunió és a nagy Sztálin iránti szeretet és végtelen hála, hazánk, a Román Szocialista Köztársaság iránti szocialista hazaszeretet szellemében. Az MNSZ hozzájárult a dolgozó nép politikai és morális egységének a folyamatos megerősítéséhez a szocializmus építése és a béke védelméért folytatott harcban.

A Román Munkáspártnak a nemzeti kérdés kezelésében tanúsított következetes lenini-sztálini politikája következtében a Román Népköztársaságban megvalósult a román nép és a nemzeti kisebbségek teljes jogegyenlősége.

Az RNK Alkotmánya szentesíti népünk ezen óriási győzelmét, és szigorú büntetést ír elő bármilyen sovinszta megnyilvánulás, faji vagy nemzeti gyűlölet ellen.

A Magyar Autonóm Tartomány létrehozása a nemzeti kérdések megoldásának egy még magasabb szintjét jelenti az RNK-ban. Ez a Román Munkáspártunk lenini-sztálini nemzeti politikájának a magasztos győzelme, tovább erősíti népi

98 A határozat indoklásának román nyelvű szövege megtalálható: ANIC, f. 27. UPM, d. 197/1953. 9-16. f. Az indoklásban kifejtik, hogy a proletár internacionalizmus szellemében megoldódott a nemzetiségi kérdés. Az indoklás felsorolja a MADOSZ és az MNSZ harcát a proletár értékekért. Kifejti, hogy a burzsoá-földesúri rendszerben az MNSZ fő célja a nemzetiségi elnyomás megszüntetése volt. 1944 után az MNSZ fő szerepe az RKP támogatása volt a reakciós kormányok megdöntésében, illetve a népi demokrácia létrehozásában, majd később - a többi nemzetiségi szervezethez hasonlóan - a szocializmus építése az RKP vezetése alatt.

99 Az MNSZ KIB február 20-i bővített ülésén az intézőbizottsági tagok mellett részt vettek a szervezet vezető aktivistái és a két központi MNSZ lap vezetői is. Az ülésen feldolgozták és elfogadták a Végrehajtó Irodának a szervezet önfelosztására vonatkozó ajánlását. Az ülés jegyzőkönyve megtalálható: ANIC, f. 27. UPM, d. 197/1953. 21-42. f.

demokratikus országunkat, és még jobban elmélyíti a román nép és a nemzeti kisebbségek közötti testvériséget.

A magyar munkásosztályt hála tölti el a Román Munkáspárt iránt, az ő Központi Bizottsága iránt Gheorghe Gheorghiu-Dej vezetése alatt az új életért, amit számára létrehozta a népi demokratikus rendszer keretében.

Országunk minden munkásemberére hárul ma a feladat, hogy egyesítsék erejüket a munkásosztály harcában a szocializmus építése és a béke védelme érdekében.

Az MNSZ tagok és a magyar munkásosztály nagy része aktívan részt vesz a szakszervezetekben, az KISZ-ben, egyesületekben, állandó bizottságokban és állampolgári bizottságokban, amelyek a munkásosztály legnagyobb és legátfogóbb tömegszervezetéhez, a néptanácsokhoz tartoznak.

A néptanácsok meg tudják, és folyamatosan meg is oldják országunk munkásemberének összes gazdasági, szociális és kulturális problémáját nemzetiségre való tekintet nélkül.

Ezen feltételek között az MNSZ további fennmaradása, valamint a magyar lakosság egy részének tevékenykedése az MNSZ szervezeteiben a munkástömegek erőinek felaprózódását eredményezné, és egy akadályt képez a teljes munkásosztály harci egységének a megerősítésében, hogy a munkásosztály teljesítse alapvető feladatait, amelyek ma országunk összes munkásemberére tartoznak.

A Magyar Népi Szövetség Központi Intézőbizottsága a következőket határozza:

1. Az MNSZ KIB és az összes MNSZ szerv és szervezet önfeloszlatását és tevékenységük megszüntetését.¹⁰⁰

2. Az MNSZ tartományi és rajoni bizottságai és a helyi szervezetek gyűléseken és összejöveteleken elemezzék az eddigi tevékenységüket, és intézkedjenek tevékenységük megszüntetése érdekében.¹⁰¹

3. Az MNSZ tartományi bizottságai gondoskodjanak arról, hogy az MNSZ szervezetek bérezett aktivistáit a képességeiknek megfelelően besorolják a tömegszervezetek, kulturális és népi szervezetek és az államapparátus keretébe.

4. Az MNSZ tartományi és rajoni bizottságai és a helyi szervezetek a néptanácsok Végrehajtó Bizottsága elnökeinek beleegyezésével hozzanak határozatokat, hogy mely tömeg- vagy népi szervezet között osztják szét az [MNSZ] ingó és ingatlan javait.¹⁰²

5. A Magyar Népi Szövetség Központi Intézőbizottsága az MNSZ összes tagjának ajánlja, hogy lépjenek be, és aktívabban vegyenek részt a néptanácsok állandó és állampolgári bizottságaiban, a szakszervezetek, a KISZ, az ARLUS, a kultúrházak és más közösségi szervezetek tevékenységeiben. Az MNSZ KIB felhívja az MNSZ összes tagját és az összes magyar munkásembert, hogy még

100 A felosztás technikai útmutatóját megtalálható: ANIC. f. 27. UPM, d. 197/1953. 201. f.

101 A felosztás lefolyására lásd: ANIC. f. 27. UPM, d. 197/1953. 59-70. f.

102 A bukaresti magyar diplomaták információi szerint a központi és a helyi MNSZ szervezetek épületeit a helyi néptanácsok vették át, a könyveket pedig szétosztották az iskolák és kultúrotthonok között. Vincze, 2003. 173. p.

nagyobb erővel vegyenek részt a munkásosztály egyesült harcában a Párt vezetése alatt, hogy négy év alatt teljesítsék az Ötéves Tervet, harcoljanak az összes nacionalista és sovinszta megnyilvánulás ellen, az aljas ügynökök és az imperializmus ellen, az amerikai–angol háborúra uszító imperialisták ellen, a béke és hazánk függetlensége védelméért, a mezőgazdaság szocialista átalakítása érdekében és a szocializmus építése érdekében szeretett hazánkban, a Román Szocialista Népköztársaságban.

ANIC, f. 27. Uniunea Populară Maghiară, d. 197/1953. 43–45. f. Román nyelvű tisztázat.